

Razvoj didaktičnih misli

1. Doba naravnega poučevanja: Izobraževanje in vzgajanje je potekalo kot demonstracija-posnemanje.
2. Besedna komunikacija, prenos sporočil na simbolni ravni, starejši pripovedujejo mlajšim-prenos na mlajše generacije.
3. Pisna komunikacija (pojav 1. pisave), pripovedovanje je osnovna metoda poučevanja, začetek "umetnega" poučevanja, pojav prvih šol.
4. Stari Grki poznajo strukturo vzgojno-izobraževalnega procesa, učni program, šolski sistem, učenca, učitelja (sofisti – 1. plačani učitelji v stari Grčiji). Sofisti razvijejo program PAIDEIA, ki je osnova:
 - TRIVIUMU (otroke so poučevali: gramatiko, retoriko, dialektiko)
 - KVADRIUMU (aritmetika, geometrija, astronomija,glasba)
5. Stari Rimljani razvijejo tristopenjski sistem izobraževanja: osnovno, srednje, visoko. Pomembno delo F. M. Kvintilijana "O vzgoji govornika" - pomen metodike materinega jezika.
6. Iznajdba tiska (Gutenberg), 1450 - dostop do pomembnih znanstvenih in umetniških izkušenj.
7. 17. st. – J. A. Komensky (1592-1670): utemeljitelj osnovne šole, zahteva
 - splošno šolsko obveznost za vse, ne glede na spol in stan
 - OŠ naj bo elementarna – otroci vstopajo v šolo brez predznanja
 - OŠ =šola materinščine – učni jezik naj bo materinščina (prej latinščina)
 - Predmeti v šoli: materinščina, računstvo, geometrija, družboslovje, zgodovina, geografijaPomembna dela: Odprta jezikovna vrata (Velika didaktika, Svet v slikah)
Komensky je bil pomemben didaktik, didaktiko je opredelil kot "navodilo za poučevanje"
8. 18. st. – Visoka politehnična šola v Parizu (1794): pri pouku so začeli uporabljati skice, modele, prikazovanje relacij; pod vplivom te šole se je začel razvoj realk, strokovnih in vajeniških šol
9. J. Dewey (1859-1952) = oče aktivne, delovne šole in pragmatične didaktike. Kritizira staro šolo in razlagalni pouk (učenci preveč poslušajo in premalo aktivno sodelujejo)
10. Pojav kibernetike in komunikacijske didaktike
11. Informacijsko-komunikacijska revolucija, didaktika je pred novimi izzivi
TRANSMISIJA = prenos znanja od učitelja do učenca
TRANSAKCIJA ali TRANSFORMACIJA = učitelj se pojavlja v funkciji, da nas usmerja in da učenci sami prihajajo do nekih znanj.
Poučevanje je potrebno. Pomembno je, da se učenje in poučevanje združita. Procesni moment sodelovanja učitelja in učenca.

Didaktika se povezuje s:

- psihologijo
- komunikologijo

- spoznavno teorijo,
- sociologijo
- logiko, metodologijo
- ekonomijo
- lingvistiko
- pravom

Osnovni didaktični pojmi:

- učenje
- poučevanje
- pouk
- izobraževanje
- vzgoja
- VIP
- šola
- učitelji
- učenci

Osnovni didaktični pojmi

1. učenje

Učenje je resna človekova aktivnost pridobivanje znanja, razvijanje spretnosti, sposobnosti, navad, oblikovanje osebnosti.

Učenje je relativno trajna in svojevrstna sprememba posameznika (ko se učimo, se spreminjamo) obnašanje, vedenje pod vplivom predhodnih izkušenj.

Učenje ni le skladiščenje in vzdrževanje informacij. Pri učenju je pomembno:

- iskanje,
 - eksperimentiranje,
 - osredotočenje,
 - verifikacija (potrditev, da si se naučil)
-

če je vse to vključeno, lahko trdimo, da je učenje ustvarjalni proces

Osnovne značilnosti učenja pri pouku:

- Učenje pri pouku je dialektičen proces spreminjanja osebnosti učencev
- Učenje je nameren (intencionalen) in racionalen (razumski) proces neprekinjenega oblikovanja vseh mentalni virov, sposobnosti, znanja in izkušenj učencev
- Učenje je bistven in prevladujoči dejavnik razvoja učenceve osebnosti
- Učenje je regulativen proces (termine in neznane pojme je potrebno razložiti)
- Učenje pri pouku ima tudi motivacijsko funkcijo
- Z njim lahko učenec vstopa v dvosmerno interakcijsko komunikacijo (z učiteljem, učno vsebino, sošolci).

2. poučevanje

Poučevanje je poklicno ukvarjanje s podajanjem učne snovi v šoli (splošna opredelitev - SSKJ)

Poučevati pomeni:

- prenašati učno vsebino, vrednote, izkušnje na dojemljivo raven učenca
- učence spodbujati
- učence smotrno voditi v njihovem učenju in celostnem razvoju

Pogled na poučevanje

Poučevanje in učenje v preteklosti je potekalo kot prenašanje izkušenj, skupno življenje mladih in odraslih. Razvoj družbenega življenja, večanje informacij je povzročilo potrebo po poučevanju (po posebni artificialni – umetni, nenaravni obliki učenja, pouku, načrtnem poučevanju).

Opozorilo:

Naravno učenje s pomočjo posnemanja (konzervativno okolje) se ne ujema vselej s tistim, kar ponuja poučevanje. Poučevanje (didaktika) **NI** identično z učenjem (psihologija) – za uspešnost moramo združiti znanje obeh (psih. + did.).

Dileme, ki so se pojavile s poučevanjem:

1. odnos med zorenjem in razvojem, med učenjem in poučevanjem
Zorenje (maturacija) je biološko pogojeno, sorazmerno pasivno spreminjanje, učenje pa spodbujajo zavestne notranje in zunanje potrebe ter še zlasti posameznikova lastna aktivnost.
2. odnos med družbenimi potrebami po izobraževanju in vzgajanju in učnimi zmožnostmi ter željami učencev

Funkcije poučevanja:

- pri informativnem učenju pri povprečnih in učno manj zmožnih učencih, posebej če gre za težje vednosti in spoznanja (k racionalizaciji in kvalitetnemu znanju prispevamo s poučevanjem)
- pri formativnem izobraževanju, pri razvijanju kognitivnih, emocionalnih, hotenjskih in drugih sposobnosti in spretnosti. Gre za poznavanje globinskih struktur, vrednotenje dimenzije učne vsebine, logičnih odnosov, tehnik posploševanja, problemskosti, komparativnosti, aplikativnosti, ...
- pri usposabljanju mladih za samoizobraževanje (kako rabiti učne vire, biti kritičen do njih, manipulacije z različnimi instrumenti)
- pri interpretacijski, poučevalni pomoči – brez te lahko učenci spregledajo večino vrednotnih sestavin učne vsebine, brez katerih ni vzgojnega učenja in poučevanja.

3. pouk

Pouk je izjemno pestra, večdimenzionalna interakcija najrazličnejših subjektivnih in objektivnih, individualnih in socialnih, snovnih in osebnih učnih situacij.

$$\text{POUK} = \text{UV} + \text{SU} + \text{SI} + \text{AK}$$

UV – učna vsebina (zelo pomembna)

SU – stanje učencev; zdravje, motivacija

SI – situacije (kraj, čas, urnik, socialni odnosi)

AK – akcijske učne oblike in metode; delo v skupinah, samo razlaga ali tudi razgovor

Namen pouka:

- spodbujati samostojno in aktivno učenje; učitelj snov razlaga z namenom pojasniti in učence usmeriti v aktivno učenje
- smotrno in načrtovano socializiranje, kvalificiranje in personaliziranje mladih
- ohranjanje in nadaljnje razvijanje izbranih obče kulturnih in civilizacijskih dobrin

Pouk je sintezni pojem (skupek več enakovrednih dejavnosti), ki vključuje 3 enakovredne temeljne dejavnosti:

- poučevanje,
- učenje in
- vzgajanje, ki so vezane na delovanje poučujočega in učečega učitelja in učenca.

Pouk je načrten, organiziran in smotrni proces (ima nek cilj), ki ga usmerjajo zanj usposobljeni ljudje, v zato urejenem okolju.

Temeljne naloge pouka (segajo na 4 področja):

- telesno zdravstveno področje: zdravstveno higienske, biološke, rekreativne in vzgojno-izobraževalne vsebine
- intelektualno področje: informativno-deklarativne, formativne vsebine, samoizobraževalne naloge (matematika, likovna, jezik...)
- socialno-moralno področje: razvijanje in kultiviranje moralne zavesti, čustev in vrednot ter interesov (etika)
- estetsko-umetniško področje: razvijanje estetske senzitivnosti, kritičnosti in ustvarjalnosti (glasba)

Naloge pouka:

□ **Materialne:**

Gre za pridobivanje znanja, seznanimo se z določenimi dejstvi – posplošitvami, potrebno je razumevanje (aktivna vloga znanja), možni so odkloni – v preteklosti so poudarjali samo znanje (t.i. didaktični materializem)

□ **Funkcionalne:**

Razvijanje številnih in raznovrstih sposobnosti – senzoričnih, praktičnih, intelektualnih, samostojno učenje, samoizobraževanje; možni odkloni

□ **Vzgojne:**

Učenec si razvija sistem vrednot, stališč, podobo o sebi, čut za odgovornost, motivacijo, navade...

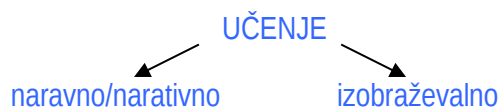
Primer: vozniški izpit:

- materialne – predavanja
- funkcionalne – vožnja (obvladati moramo teorijo)
- vzgojne – dober voznik (čut za odgovornost)

Primer: dober učitelj:

- materialne – široko splošno znanje, solidno znanje iz posam. Področij
- funkcionalne – spretnost poučevanja, delo v skupini, interesiranost učencev, spretnost dela z učenci
- vzgojne – motiviranje, odnos do učencev, razumevanje, tolerantnost.

Pri pouku poteka učenje. Učenju znotraj pouka na ravni izobraževanja pravimo izobraževalno učenje.

Za izobraževalno učenje je značilno, da je teoretično, zavestno, namerno in običajno zelo zahtevno.

Rezultat izobraževalnega učenja je:

- poglobljeno znanje in dobro razvite sposobnosti
- razvijanje višjih oblik mišljenja

Vrste pouka:

Klasifikacija po različnih kriterijih:

- šolske stopnje: osnovnošolski, srednješolski, visokošolski
- zmožnosti, posebnosti učencev: npr. pouk za otroke s posebnimi potrebami
- vsebina: pouk po učnih predmetih
- notranja organizacija: razredni, predmetni

- nameni, ki jih s klasičnim, rednim poukom ne moremo uresničevati: dopolnilni, kombinirani, epohalni pouk, izbirni pouk

1. Dopolnilni pouk

Nudi posebno pomoč učencem, ki učnih ciljev med rednim poukom ne morejo zadovoljivo obvladati (šibkejša zmožnosti, tempo, nesamostojnost, bolezen,...)

Odperta vprašanja:

- Diagnostika učnih težav (pogosto krpanje učnih vrzeli, premalo individualnosti)
- čas
- velika skupina (učence učiti učiti)

Podaljšani pouk ob koncu šolskega leta – priprava na popravni izpit.

2. Dodatni pouk

Pomaga učencem, da spoznavajo in razvijajo svoje zmožnosti in nadarjenosti, samozavest, veselje do raziskovanja, ustvarjanja...

Namen:

- globlje dojetje učne vsebine
- transfer (prenos znanja iz enega v drugo področje)
- zahtevnost

Odperta vprašanja:

- čas
- način izvajanja (skupinsko, individualno delo, metoda reševanja problemov, učenje s teksti, delo z računalnikom)
- usposobljenost učiteljev

3. Izbirni pouk

Izhaja iz dejstva, da vseh sodobnih vzgojno-izobraževalnih potreb ni mogoče zadovoljevati z za vse obveznim predmetnikom.

Z njim:

- Zadovoljujemo individualne potrebe in interese učencev
- Izpolnjevanje posebne osebnostne lastnosti
- Odkrivamo poklicna nagnjenj

Ločimo:

- Obvezne izbirne predmete
- Fakultativni pouk (samostojna izbira, potrebno je plačati)

4. Delo v kombiniranem oddelku

Kombiniran odderek je odderek, ki ga sestavljata dva ali več razredov – poučuje pa en učitelj.

Razlogi:

- Manj prebivalcev v vašem okolju
- Zmanjšana nataliteta

Organizacija dela:

- zunanja = druženja razredov
- notranja (did.-met. Vprašanje) = odvisna od učitelja, njegove didaktične kulture, pristopa k delu, strokovnega znanja...

Uspeh dela v takem oddelku je odvisen od:

- Učinkovite rabe časa
- Učiteljevega odnosa do dela
- Navajanja učencev na učinkovito učenje in samostojno delo

5. Epohalni pouk

Pouk po epohah (obdobjih), namenjen je celostnemu dojetju učnega predmeta. Učni predmeti ne nastopajo drug poleg drugega, temveč drug za drugim. Razširjen pri izobraževanju odraslih, v strokovnih šolah, v waldorfskih šolah.

1.) Pouk kot socialna komunikacija in interakcija

Pouk je poseben komunikacijski proces. Pri komunikaciji je lahko v ospredju:

a) *posredovanje sporočil*,

- ki jih je potrebno razumeti in si jih zapomniti (konzumni vidik), ali
- ki omogočajo delovanje oz. uporabo znanja (instrumentalni vidik komunikacije)

Taka komunikacija (če je v ospredju znanje) je zunanja, formalna oznaka pouka, premalo upošteva dialog, različnost poslušalcev, osebni vidik, vodi v učno storilnost in konkurenčnost.

b) *Celokupnost odnosov* (bolj pomembno), ki jih v procesu komuniciranja sproži medsebojno sovlivanje učne vsebine, učencev in učiteljev. Gre za medsebojno akcijo oz. interakcijo učenec – učitelj – učna vsebina.

2.) Kompleksnost in strukturnost pouka

Pouk je izjemno kompleksna dejavnost, v kateri se prek učnih ciljev, vsebin in postopkov združujejo pestre in zahtevne dejavnosti učiteljev in učencev ter ostalih dejavnikov pouka.

Opozorimo le na osrednje klasifikacijske vidike pouka:

- socialni: interakcija vsaj treh subjektov, učencev z vsemi individualnimi posebnostmi, učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev, kakor tudi staršev
- družbeno-politični: raznovrstni lokalni, strankarski in ideološki oziri ali celo pritiski na šolo
- akcijski: poučevanje, učenje, vzgajanje
- psihološki gnoseološki: mišljenje, doživljanje, motivirano ravnanje
- intencionalni: učni cilj, zaobsegajoč vse razvojne segmente mlade osebnosti
- vsebinski: didaktična transformacija, redukcija in koleracija izjemno kompleksnih učnih predmetov in drugih vsebin
- didaktični: struktura učnega procesa in učne ure, raznovrstne učne strategije, didaktična načela
- organizacijsko-metodični: učne metode, socialne učne oblike, učna tehnologija

3.) Dialektičnost pouka

Poučevanja in učenja ni mogoče preusmeriti na preprosto in nekonfliktno skupno ali individualno učno delovanje.

Pri pouku se lahko pojavljajo naslednja nasprotja ali celo protislovja med:

- vodečo učno vlogo učitelja in samostojnostjo učencev
- poučevanjem in učenjem
- tradicionalizacijo in aktualnostjo učnih vsebin in nalog pouka
- izjemno hitrim naraščanjem znanja in vodenjem ter omejenimi učnimi zmožnostmi učencev
- učenčevim aktualnim in perspektivnim razvojnim štadijem(?)
- socialno, kolektivno učno organizacijo in individualno naravo učenja
- enotnostjo učnih načrtov in individualnimi potrebami, interesi, zmožnostmi učencev

- učenčevim subjektivnim in objektivnim učnim položajem (posameznikovo počutje v skupini, kako ga skupina doživlja)
- nasprotnimi političnimi in idejnimi učnimi pričakovanji

4.) Znanstvenost pouka

Kaže se kot:

- znanstvenost učnih ciljev in vsebin
- znanstvenost oz. zakonitost učnega poteka

Pri pouku potekajo determinirani in stohastični (ne dovolj znanstveno utemeljeni) procesi. Zaradi prisotnosti stohastičnih se pouku oporeka znanstveni značaj. Na to pa vplivajo nasledni pogledi:

- poučevanje in učenje poteka slučajno (vloga načel, pravil, vodil, metodološka zapletenost opazovanja pouka)
- delo v šoli poteka pogosto rutinsko, priučeno, zgolj po učiteljevi privajenosti in osebni afiniteti, po njegovi subjektivni teoriji, brez ustreznega upoštevanja pedagoških didaktičnih in psiholoških zakonitosti v ozadju
- poučevanje je bolj v sferi umetnosti kot pa znanosti
- poučevanje narekuje pedagoški takt, učiteljeva intuicija in inspiracije

5.) Procesnost pouka

Proces je dinamično zaporedje različnih stanj in stadijev, givanje, dogajanje, soodvisnost, interaktivnost, borba nasprotij...

Procesnost je pri pouku pomembna in terja, da segajo učni cilji in vsebine:

- v globlje odnose učnih vsebin
- v interaktivne procesne odnose z ostalimi dejavniki poučevanja in učenja (metodičnimi, medijskimi)
- z učenci, njihovimi izkušnjami i potrebami

6.) Problemskost pouka

Zanima nas problemskost, ki vpliva na pedagoške, psihološke, didaktične in druge vidike poučevanja in učenja. Problemov se lotimo:

- z identificiranjem (problemsko jedro)
- izdelava načrta, ki vsebuje različne vsebinske, metodološke in druge vidike dela in reševanja (problemske situacije so lahko enostavnejše ali zahtevnejše)

Pouk je:

- k cilju naravnano ravnanje	- sestavljen iz elementov
- ima določene okvire	- ima lastno vrednost
- poteka v instituciji	- ima značaj dela
- določena organizacija	- ima družbeno funkcijo
- zaporedje situacij	- ima osebno funkcijo
- urejena struktura	- profesionalna praksa
- cilj je učenje, razvijanje sposobnosti, pridobivanje znanja	- sodelovanje med osebami

Vzgoja

vzgoja = izobraževanje ☐ se povezujeta

Vzgoja pri pouku je organiziran proces, s pomočjo katere se oblikujejo pozitivne lastnosti posameznika, stališča, pogled na življenje in svet, moralne, delovne in družbene vrednote.

Vzgoja = proces oblikovanja osebnosti. Vzgoja pri pouku je tesno povezana z izobraževanjem.

Izobraževanje

Izobraževanje je osrednji pedagoški pojem, ki je v ospredju ne le vsakega razvitega pedagoškega sistema, temveč tudi nacionalnega jezika

☐

razvoj nacije je pomembno odvisen od izobrazbe posameznikov, izobr. zanima tudi politiko

Izobraževanje pomeni osrednjo ciljno in kriterijsko podlago za ocenjevanje napredka učencev in uspešnosti učnega dela.

Izobraževanje = proces, katerega rezultat je izobrazba ☐ neko duševno vsebinsko bogastvo, ki je bistven del naše duševnosti (Gogale, 1933).

Izobrazba vodi k stopnji izobraženosti (UNI – 7. stopnja)

☐

= kvaliteta človeka, ki se kaže v znanju, sposobnostih in osebnostnih lastnostih

V vsakdanjem govoru pomeni, da je izobražen tisti, ki:

- ☐ ima za seboj temeljito šolanje
- ☐ ima višjo poklicno klasifikacijo (razvite ima sposobnosti)
- ☐ pripada uglednejšemu stanu

Izobraževanje je:

- ☐ sistematično organiziran in načrtovan proces pridobivanja znanja, sposobnosti in navad
- ☐ zavestna, sistematična, nacionalna, vrednotna interakcija oz. polimorfna (raznolična) komunikacija med spoznavajočim subjektom in objektom spoznavanja (Strmčnik, 2000)
- ☐ ni le informiranje, ampak formativno razvijanje kognitivnih (spoznavnih), konativnih (čustveno doživljajskih) in psihomotoričnih moči ☐ izobraževanje je procesno spreminjanje celotne osebnosti

Na izobraževanje zelo pomembno vpliva denar.

Čim več posameznikov je izobraženih, lahko to trdimo tudi za družbo kot celoto.

Vrste izobraževanja

1. institucionalno (poteka v instituciji):

- ☐ namerno, sistematično, organizirano
- ☐ pomembno didaktično osmišljeno (usmerjeno po nekih določenih pravilih)

2. neinstitucionalno (ne poteka v instituciji):

- ☐ nenamerno, stihijsko
- ☐ običajno ni didaktično osmišljeno

Glede na vsebino je izobraževanje:

- splošno:** humaniziranje človeka, usposabljanje za samostojnost, avtonomija, je
 - podlaga strokovnemu in poklicnemu izobr. ter samoizobraževanju
 - namenjeno je vsem!
 - OŠ

- strokovno (poklicno):** usposabljanje, kvalificiranje za poklicno delo
 - strokovne šole

Strukturne sestavine izobraževanja in izobrazbe:

- vednosti – teoretični vidik izobraževanja
- znanje – praktični vidik
- sposobnosti
- spretnosti

1. Vednosti

Dejstva, podatki, spoznanja – namenjeno razumevanju človeka, kritičnemu reagiranju – teoretično vedenje – več na področju družboslovja in humanistike.

Znanje ne sega le v kognitivno, temveč tudi v psihomotorično sfero. Znanje v didaktiki je razumljeno v smislu vedenja. Pojmujemo ga kot sistem znanstvenih posplošitev z informativnim in praktičnim namenom.

2. Ravni znanja

- Mehanično (skromno razumevanje)
- Reproductivno (preprosto razumevanje)
- Produktivno (poglobljeno razumevanje – konvergentno mišljenje)
- Ustvarjalno (uvid, videnje novih vprašanj – divergentno mišljenje)
- Metakognicijsko (zavedanje spoznavnih procesov, kritičnost, omejitve...)

3. Sposobnosti

Celovitost danih in pridobljenih psihofizičnih zmožnosti za uspešno izvajanje neke dejavnosti.

Lahko so:

- Kognitivne
- Psihomotorične
- Emocionalne

Izvor – dispozicije, vzgoja, okolje

4. Spretnosti

Pridobljene so s smotrnim, postopnim, sistematičnim vedenjem, da bi mogli neko dejavnost čim bolj avtomatizirano opravljati.

Vsaka spretnost se mora začeti razvijati:

- S poznavanjem cilja in razumevanjem
- Pomembna je zavestna aktivnost, motiviranost, čustvena angažiranost

Odnos izobraževanje – vzgajanje

Teh dveh pojmov ne moremo povsem razlikovati, težišče je na enem ali drugem. Šilih opozori na razlike:

- človek se izobražuje dokler živi, vzgajanje odraslih je vprašljivo (vzgoja je tudi v odrasli dobi, le da mora priti do neke situacije)
- pri vzgoji gre predvsem za vrednote, pri izobraževanju pa za znanstvena spoznanja
- izobraževanje je praviloma samoodločujoče, vzgajanje je pogosteje od zunaj vrinjena in vodena
- pri izobraževanju so posredniki učne vsebine, pri vzgoji pa je glavni vzgled
- izobraževanje meri predvsem na razum, vzgoja pa na čustva

Odnos učenje – izobraževanje

Učenje v širšem smislu je nenamerno, neciljno, nezavedno (naravno, spontano). Vsebina učenja je bolj praktična, manj zahtevna enostavnejše vedenje, spretnosti, navade. Učenje v okviru institucionalnega izobraževanja je zavestno, ciljno, sistematično (tako učenje poteka v instituciji institucionalno učenje).

Pri pouku poteka izobraževalno učenje. Tisti, ki se izobražuje, se ne le uči, ampak tudi hodi v šolo, na predavanja, na izpite.

Šola

Osnovna šola

Je elementarna izobraževalna ustanova, ki daje osnovno in splošno izobrazbo in vzgojo vsem otrokom, ki so sposobni za šolanje

Predstavlja splošno izobraževalno osnovo za vsako nadaljnje šolanje

Je hkrati **OBVEZNA ŠOLA**, zanjo so značilne lastnosti osnovne šole in težnje po združevanju enakosti in različnosti

Z vidika ustanavljanja delimo šole na:

A) JAVNE

Šola, ki jo je ustanovila država ali občina in jo tudi financira. VIP na tej šoli je brezplačen. JŠ je odgovorna za vzgajanje in izobraževanje in ne sme biti pod vplivom posameznih strank, cerkva ali drugih svetovno nazorskih skupin.

B) PRIVATNE (ZASEBNE)

Šola, ki ni niti državna niti javna, ustanovi jo lahko domača fizična ali pravna oseba. Zgleduje se po javnem šolskem sistemu in je pod nadzorom državnih inšpekcij. Financira se tudi iz javnih sredstev, prilagajanja obeh sistemov, šolnina.

Delimo jih na:

- nadomestne (koncesija, spričevala imajo javno veljavnost)
- dodatne (nimajo koncesije, ni spričevala)

V Slo.: Valdorska šola v Lj. (privatna nadomestna šola)

Če želiš dobiti spričevalo, pa obiskuješ dodatno šolo, potem moraš opravljati izpite na šoli, ki ima priznano koncesijo. Namen privatnega šolanja je v konkurenci in kvaliteti in je ponavadi šolnina. V svetu se privatne šole financirajo iz šolnine in donacij.

Učitelj

Tisti, ki učne cilje, vsebino in učno tehnologijo usklajuje in prilagaja učencem ter o učnem procesu neposredno odloča in zanj odgovarja

Njegovi temeljni nalogi sta: izobraževanje in vzgajanje

Nastopa v treh vlogah: človek, strokovnjak in državni uslužbenec.

Osebnost učitelja

Osebnost je relativno zaokrožen in celovit sistem, ki združuje biološke, telesne, socialne, duhovne, značajske in temperamentne danosti, lastnosti, navade in zmožnosti človeka.

Pri učitelju sta posebej pomembni:

- Zgled (do vseh moramo biti pravični, delovati moramo čim bolj profesionalno)
- Avtoriteta (za učenca smo človeška in strokovna avtoriteta. Avtoritarnost – gre za neko slepo pokorščino (tako in nič drugače). Avtoriteta – razumno spoštovanje.)

Poklicne sposobnosti in lastnosti učitelja:

- Humanost (pozitiven človeški odnos do učenca)
- razumevanje
- tolerantnost in strpnost
- učiteljeva pozitivna pedagoška naravnost (zaupa v razvoj otroka: če mu ne gre, ne smemo reči, da mu to nikoli ne bo uspelo)
- kritičnost (poveš otroku, kaj je naredil dobro, kaj manjka, kaj mora dopolniti, izboljšati, opraviti)

Učenec

Je udeleženec v VIP-u, ki si pridobiva izobrazbo ob sistematičnem poučevanju učitelja in s samostojnim učenjem

Komunikacija

lat. b.: communicatio naznanilo, sporočilo

Komuniciranje = cikel, dvosmeren proces, ki povezuje vsaj 2 človeka (oddajnik, sprejemnik).

Komuniciramo z:

- besedami – 7%
- kvaliteto glasu – 38%
- telesom (drža, kretnje, obrazna mimika) – 55%

Pri komunikaciji je pomembno:

- poslušanje (pomen; ni pomembno, da le slišimo, ampak tudi razumemo)
- povratna informacija

O (oddajnik) S (sprejemnik) enosmerna komunikacija

O S dvosmerna komunikacija (pomembna je kultura dialoga – spoštovanje, priprava na komunikacijo)

Allan ugotavlja, da človek komunicira s 5 čuti, pri čemer pripada:

- 75% vidu
- 13% sluhu
- 12% dotiku, okusu, vonju

Vzgojno - izobraževalni proces

Je posebni vidik človekove aktivnosti, je družbena dejavnost, v katerem se prepletata dejavnost človeka in družbena dejavnost, ki sta usmerjeni k določenemu cilju

VIP je:

- namerna / intencionalna dejavnost
- načrtna d. (poteka po načrtu)
- organizirana d. (šola organizira VIP)
- sistematična d. (ima neko bistvo)
- kontinuirana d.
- notranje povezana d. učiteljev in učencev, z namenom da dosežemo vzgojno – izobraževalne cilje

Dejavniki VIP-a po funkciji:

- konstitutivni (učenec, učitelj, učna vsebina – brez teh dejavnikov ni VIP-a)
- spodbujevalni
- upravljalni (regulativni – opravlja jo učitelj)
- povezovalni (učitelj, učna vsebina)

Po svojih značilnostih so lahko dejavniki:

- subjektivni – imajo svojo psihičnost (učitelji, učenci)
- objektivni – učne vsebine, cilji

Po načinu delovanja so lahko dejavniki VIP-a:

- neposredni (so neposr. vključeni v VIP – učitelj, učenec,...)
- posredni (ravnatelj, šolska svetovalna služba, knjižničar,...)

Ravnatelj vodi šolo po materialnem vidiku. Svetovalni delavci pomagajo učiteljem in učencem pri nemotenem poteku pouka.

VIP ima 2 temeljni funkciji:

- izobraževalno naloge so lahko:
 - materialne (gre za pridobivanje vednosti)
 - formalne (razvijanje spretnosti, sposobnosti)
- vzgojno

Teoretične osnove VIP-a:

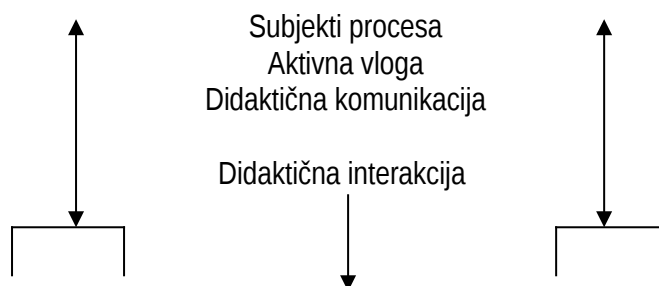
- gnoseološke (spoznavno-teoretske) – v VIP-u poteka spoznavni in učni proces
- antropološko-psihološki vidik – VIP mora upoštevati vidik človeka in njegov razvoj,
 - o psihološke značilnosti otrok
- pedagoško-andragoške – VIP izvajamo za otroke, lahko pa tudi za odrasle
- sociološke – VIP poteka v neki skupini, kjer moramo upoštevati zakonitosti delovanja skupine
- komunikološke – v VIP-u gre za komunikacijo

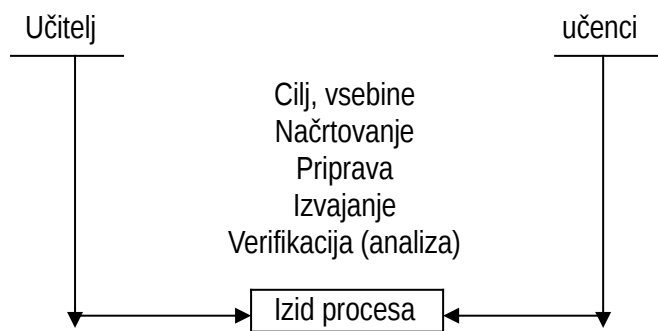
VIP ima svojo konceptualno osnovo □ didaktični koncept □ temeljna znanstveno utemeljena zamisel o oblikovanju in izvajanju VIP-a. Temelji na:

- znanstveno – teoretskih (različne znanosti se ukvarjajo z VIP-om),
 - empiričnih (kako proces poteka v praksi) in
 - družbenih izhodiščih (VIP poteka v nekem času in prostoru),
- in utemeljuje bistvene značilnosti procesa ter nakazuje njegov potek.

Značilnosti didaktičnega koncepta opredeljujejo naslednji vidiki:

- 1) **NAMENSKI / TELEOLOŠKI** – opozarja nas, da ima VIP nek namen in neko smiselnost, ki vodi k celovitemu razvoju posameznika. Ta vidik se kaže na:
 - splošni ravni (splošni cilj kot končni smisel)
 - operativni ravni (gre za konkretno storilno usmerjenost k operativno postavljenim ciljem)
 - neposredna raven cilja (ko učitelj neposredno načrtuje izvajanje učne vsebine)
- 2) **VSEBINSKI ALI SUBSTANČNI** □ vsebina kot nosilna komponenta, konkretizira cilje, je objekt aktivnosti učencev in učiteljev □ pomembna povezovalna komponenta. Vsebine so lahko: obvezne, izbirne ali fakultativne
- 3) **FUNKCIJSKO-PROCESNI**: pojasnjuje funkcijo in razmerje med temeljnimi dejavniki. Temeljno vprašanje: posredovanje ali interakcija

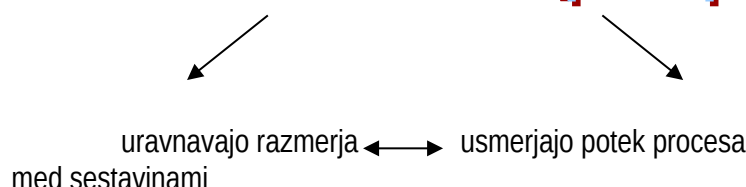

- 4) **STRUKTURNO-ORGANIZACIJSKI**: v ospredju se postavlja struktura VIP-a in njegova organizacija: odnos med subjektivnimi in objektivnimi komponentami.

Odnos med strukturnimi sestavinami in procesnimi fazami oz. med subjekti procesa in izidom.

Didaktična načela (principi)

Slovar izhodišča, vodila, osnovna pravila, smernice

V logičnem pogledu označujejo posplošitve spoznanj, izkušenj, ki so manj obvezujoča kot zakon, a so še fleksibilnejša kot pravilo.

Razumemo jih kot kriterije, napotila, smernice za ravnanje človeka v nekih bolj:

- subjektivnih okoliščinah (ideološka, politična, moralna, socialna)
- objektivnih okoliščinah (spoznavna, znanstvena načela)

Didaktična načela so vodila, izpeljana iz različnih teoretskih in izkustvenih znanstvenih spoznanj, ki se nanašajo na celoten proces izobraževanja in vzgajanja, na njegove posamezne sestavine in vidike.

Utemeljitev didaktičnih načel:

- različne znanstvene discipline (takih, ko obravnavajo posamezne sestavine, vidike, pojave, ki se pojavljajo v VIP-u)
- družbene razmere (kraj in čas)
- vzgojno-izobraževalna praksa (izkustveni dosežki in spoznanja prakse)

NAČELA

Didaktična načela:

- OBRAVNAVAJO**: pogoje, kriterije VIP-a; na podlagi teh pride do odločitev in učiteljevega ravnanja
- VLOGA NAČEL**:
 - regulativna vloga (načela uravnavajo strukturo procesa)
 - usmerjevalna v. (usmerjajo potek procesa)

Načela se lahko nanašajo na celovit proces izobraževanja in vzgajanja ali pa na posamezne sestavine procesa.

Schotz in Bielefeldt delita načela na:

1. **izobraževalno politična** (izobraževalna enakopravnost, socialna integracija, socialno učenje, učna storilnost)
2. **didaktična**, te pa delita po posameznih sestavinah pouka na:
 - hkrati enakovredno ciljno vsebinska in metodična (znanstvenost, prilagojenost, celovitost pouka)
 - primarno ciljno vsebinska (domorodnost, aktualnost)
 - primarno metodična (nazornost, aktivnost, trajnost)

Didaktična načela učitelja kognitivno in motivacijsko angažirajo, vključujoč njegovo inovacijsko in aplikativno ustvarjalnost. Didaktična načela učitelja vzpodbujajo k:

- profesionalni razsodnosti
- odgovornemu ravnanju
- ustvarjalnemu prilagajanju poučevanja in učenja posebnih učnih situacij

Didaktična načela niso nikakršni recepti učnega delovanja. Dajejo učno orientacijo če so osmišljena in smiselno upoštevana.

Didaktična načela razkrivajo: logiko, vzroke, zakonitosti, nasprotja, razvoj, problemskost in druge vidike učnega procesa.

Načelo primernosti, postopnosti, sistematičnosti

V tem načelu se prepletajo trije pomembni vidiki: primernost, postopnost, sistematičnost. Včasih se omenjeni posamezni vidiki pojavljajo kot samostojna načela.

PRIMERNOST se kaže v dveh vidikih:

- primernost VIP-a razvojni stopnji in konkretnim značilnostim učencev
- primernost oz. usklajenost sestavin procesa med seboj (stvarna primernost)

POSTOPNOST se kaže v prilagojenosti dinamike VIP-a učencem

Ker učenci ne morejo takoj sprejeti znanstvenih sistemov v njihovi popolnosti, je potrebna postopnost, ki se kaže v naslednjem:

Diesterneg:

- od lažjega k težjemu
- od enostavnega k zapletenemu
- od bližnjega k daljnemu
- od znanega k neznanemu
- od konkretnega k abstraktnemu

SISTEMATIČNOST je utemeljena v dejstvu, da je vse znanje človeštva urejeno in razporejeno v celote, v sisteme kot najvišje in najpopolnejše oblike generalizacije.

Sistematičnost pomeni obravnavanje učnih vsebin v logičnem zaporedju, ke pripelje učence do stopnje znanstvenega sistema.

Sistematičnost je potrebno upoštevati na vseh artikulacijskih stopnjah učnega procesa:

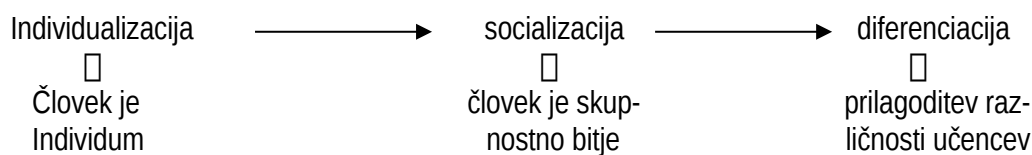
- sistematično urejenost ciljev (ciljni vidik)
- pregled in logično urejenost učne vsebine (vsebinski vidik)
- smiselno razvrščanje metod in oblik dela (didaktično-metodični vidik)

Kršitve načela sistematičnosti:

- sistematiziranje znanja se ne načrtuje dolgoročno, pogosto poteka priložnostno
- sistematiziranje je samo sebi namen
- če je sistematiziranje znanja zanemarjeno, učna vsebina je premalo logično razčlenjena, kar vodi k mehničnemu zaporedju, slabemu vzpostavljanju medsebojne zveze in odnosov

Načelo diferenciacije in individualizacije

Prepletajo se 3 vidiki:

Težnja po individualizaciji se je pojavila v začetku 20. st. na:

A) ravni šolskega sistema v ZDA in Evropi, pojavijo se različni plani:

- ◆ DALTON-PLAN: na učence osredotočen pouk, upoštevanje njihovih interesov, učnih zmožnostih in delovnega tempa
- ◆ WINNETKA-PLAN: večja pozornost socialni vzgoji in samoupravi učencev
- ◆ JENA-PLAN: komunikacija, vloga majhnih šol, šola naj postane vzgojna ustanova, sistematično "snemanje" (opazovanje) vzgojno-izobr. prakse
- ◆ Prizadevanje za razvoj šole po meri človeka (Montessori – vidik izkustvenega učenja)

B) V.VIP-u razvoj diferencialne psihologije (Binet) upoštevanje posetnosti, drugačnosti, razlik med učenci

INDIVIDUALIZACIJA zajema odnose, cilje, vsebino, metode, obliko, mišljenje. Povezuje se z DIFERENCIACIJO, ki je:

- zunanja
 - selektivna
 - fleksibilna
- notranja
 - integrativna
 - integrirana

Vsi trije modeli diferenciacije so prisotni v naši 9-letki.

3. triletje

2. triletje: MA, SL, TJ se delijo, učenci se ločujejo (fleksibilna diferenciacija)

1. triletje: notranja diferenciacija (opravlja združevalno funkcijo)

Notranja diferenciacija je lahko:

a) VSEBINSKA/TEMATSKA

- obravnava nove učne vsebine
- utrjevanje znanja in sposobnosti
- preverjanje in ocenjevanje znanja

b) DIDAKTIČNO-METODIČNA

- kombiniranje učnih metod
- modificiranje učnih metod
- kombiniranje socialnih učnih metod

Fleksibilna diferenciacija

- sukcesivno kombiniranje temeljnega in nivojskega učnega dela

matična skupina	4.a	4.b	4.c
$\frac{3}{4}$ učnega časa			

nivojske skupine	A	B	C
$\frac{1}{4}$ učnega časa			

Modeli zunanje diferenciacije

- različne smeri obveznega šolanja
- različne smeri znotraj skupine = streaming sistem
- različne smeri za nekatere učne predmete = setting sistem (SJ,MAT, TJ), vedno ločeni v nivojske skupine, možnost prehoda ob konfenrenčnem obdobju

Razlogi za diferenciacijo

- zahtevnost učne vsebine (vsi ne zmorejo)
- narava predmetov (npr. MA - logika)
- heterogena struktura oddelkov (je + in -)
- Pozitivna samopodoba (v C skupini spregovorijo tudi počasnejši učenci)
- razlike med učenci (delovne navade, učni stil, metode)

Kaj vpliva na uspeh?

- odnos do predmeta
- okolje, od kod so (ukvarjanje staršev z otroki), spodbujanje

Pogoji diferenciacije

- do diferenciacije naj pride čim pozneje
- učenec naj se uči različnih predmetov na razl. ravneh in v razl. socialnih skupinah
- razlikovanje po sposobnostih ne zajema nujno razlikovanje po vsebini in dolžini šolanja
- ločevanje naj bo izbirno
- ločevanje naj bo občasno
- pri učenju je pomembno izkustvo
- SENZUALIZEM (česar ni v občutkih, tega ni! - Komensky)

Načelo nazornosti

Je didaktično sredstvo s pomočjo katere bi učenci lažje prodirali, dojemali in utrjevali abstraktnije bistvo učnih predmetov, pojavov i procesov.

Je pojav, ki povezuje konkretno in abstraktno.

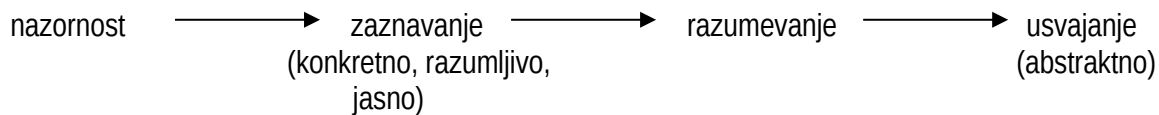
Povezuje se s konkretnim – govorimo o čutni ali situacijski nazornosti, ki je pomembna za mlajše učence, pri katerih je abstraktno mišljenje še v povojih.

Pomembno je, ker:

- omogoča neposredni kontakt s stvarnostjo
- posreduje gradivo spoznavanja
- zagotavlja jasne in polne predstave ter poglobljeno doživljanje učnega procesa

Pojmovno pomeni celokupnost simbolno izraženih misli, ki kot produkt posplošitev:

- dvigne bistvo
- poraja red
- pojasnjuje odnose

Funkcije nazornosti:

- boljše informiranje
- razumevanje dojetja
- racionalizacija pouka
- motivacija učencev

Zahteve:

- usklajenost z nameni
- ustrezen izbor sredstev (količina)
- zagotovljeni pogoji
- pravilen potek

Utemeljitev nazornosti

1. SPOZNAVNO TEORETSKA

Gibanje mišljenja od čutno konkretnega z delnimi abstrakcijami in k splošnemu, totalnejšemu spoznanju

2. PSIHOLOŠKA

Razvoj učenčevega mišljenja poteka od predlogičnega prek konkretno situacijskega do formalno logičnega. Nazornost predstavlja aktivno dojetje z vsemi zaznavnimi kanali, vključno z učenčevimi izkušnjami in predznanjem

3. DIDAKTIČNA

Nazornost vpliva na stimuliranje in motiviranje, informiranje, formiranje, trajnost znanja, racionalizacije in redukcije, para-nazornosti. Pouk se prevečkrat zadovolji s poplitvenim, zunanjim, zaznavnim ogrodjem učne vsebine, ne da bi potegnil učence v globje miselne predelave.

Pri načelu nazornosti je pomemben člen odzivanje (aktivno!) s čutili in poteka stopnja:

- ASIMILACIJE (sprejemamo nove vtise in jih spominsko zadržimo)
- AKOMODACIJE (porušeno stanje)

- EKVILIBRACIJE (urjenje, uravnovešanje novo nastalega stanja)

Vrste ponazoril

1. **STVARNA ponazoritev (enaktivna nazornost):**
Naravni predmeti, pojavi, procesi – neposrednost, originalnost (npr. pokažeš zvezek)
2. **DIDAKTIČNA p. (ikonična naz.):**
Vse stvarno imitira, makete, modeli, projekcije
3. **SIMBOLIČNA p.:**
jezik kot temeljni medij sporazumevanja

Načelo aktivnosti

Temelji na bioloških, psiholoških, filozofskih in socioloških spoznanjih, da se človek razvija s svojo lastno aktivnostjo. Aktivnost je zavestno in ciljno naravnano ravnanje človeka, sestavljeno iz raznovrstnih psihofizičnih sestavin. Nanjo gledamo z biološkega, filozofskega, sociološkega, psihološkega, didaktičnega zornega kota. Zavestna, ustvarjalna aktivnost je pogoj otrokovega splošnega razvoja in vzgojno-izobraževalne aktivnosti. Pomen motivacije, brez nje ni aktivnosti, pa tudi brez ustvarjalne aktivnosti ni zanesljive motivacije.

Na učno aktivnost lahko vplivamo z naslednjimi motivi:

- **Primarnimi (intrinzičnimi, avtonimnimi):**
učna pripravljenost in zanimanje – motiviranost kot izraz naravnanih nagnenj za aktivnost; osrednja skrb namenjena zanimivosti in kakovosti učnega dela.
- **Sekundarnimi (posrednimi, ekstrinzičnimi):**
Kot sredstvo aktivnosti: nagrada, ugodje, ugled, v ospredju bolj »moram« kot »hočem ali želim«.
- **Terciarnimi:**
Učni pogoji – biološki, navade, režim, prostor, socialni odnosi, delovna klima.

Vrste učne aktivnosti

Poučevanje in učenje najbolj uspevata, če je angažirana celotna učenčeva in učiteljeva osebnost.

Glede na to ločimo 3 temeljne vrste aktivnosti:

- **gibalna (kinestetična)** – povezanost telesno gibalnih in duševnih procesov, pomembno se kaže pri različnih aktivnostih (npr. ekskurzija), šv, lv, neverbalni komunikaciji...
- **čustveno doživljajsko (afektivno)** – čustveno odzivanje, človekova elementarna danost, otrokova duševnost sprejemljiva za tiste učne vtise in dejavnosti, ki so čustveno obarvani. Pomembno: čustvena zrelost učencev, doživljaji in izkušnje učencev, veder, empatičen učitelj, demokratičen učni režim.
- **umsko (intelektualno)** – kot sposobnost zavestnega učenja, ki prehaja od mehaničnosti (enostavnost, receptivnost) do zavestnosti (namernost, načrtnost, razumevanje).

Oblike učne aktivnosti:

V učni aktivnosti je zelo pomembna stopnja čenčeve samostojnosti (predvsem pri intelektualni in gibalni aktivnosti).

Glede na kakovost učno aktivnost razdelimo na:

- Reproduktivno** – veže se na posredovanje, posredovanje informacij, konkretizira se v poslušanju, ponavljanju, branju... potrebna – smiselna, v ustreznih situacijah, kombinirana z drugimi aktivnostmi.
- Produktivno** – prehaja od analitičnega, enostavnega, elementarnega k sistetičnemu, celostnemu dojemanju.
Kaže se v:
 - Postavljanju vprašanj
 - Podčrtavanju
 - Beleženju z lastnimi mislimi
 - Praktičnemu delu...
- Ustvarjalno** – nemirna in pogumna aktivnost, ki povezuje modrost, nadarjenost in zavestno tveganje. Kaže se pri dodatnem pouku...

Temeljni pogoji aktivnosti pri pouku:

- Motivacija
- Zanimiva učna snov
- Pestro učno delo
- Prostor, čas
- Sproščeno vzdušje
- Profesionalna usposobljenost učiteljev
- Jasni učni cilji
- Intrinzična motiviranost
- Razvitost delovnih navad
- Sproščeno delovno ozračje
- Pestro učno delo
- Upoštevanje predznanja
- Povezanost pouka z življenjem
- Racionalnost učne snovi
- Problemskost pouka
- Učna tehnologija
- Kombiniranje socialnih učnih oblik...

Da se učenec angažira pri pouku so pomembni:

- Motivacija
- Učitelj
- Učna vsebina
- Okolje
- Tudi sam učenec

Načelo racionalnosti in ekonomičnosti

EKONOMIČNOST je zahteva po gospodarnosti - z minimalnimi močmi, sredstvi in časom, doseči max učinek (pot do rezultata pa ni tako pomembna).

RACIONALNOST je osrednji pojem je razumskost, preudarnost; s čim se doseže večja ekonomičnost, ne da bi bili ogroženi kakovost in celovit namen

To načelo pogojuje:

- razmah družbenih potreb po izobraževanju, predvsem zaradi hitrega vzpona gospodarstva
- podaljševanje šolanja

Pomembna razlika med materialno proizvodnjo in VIP-om (učencem)

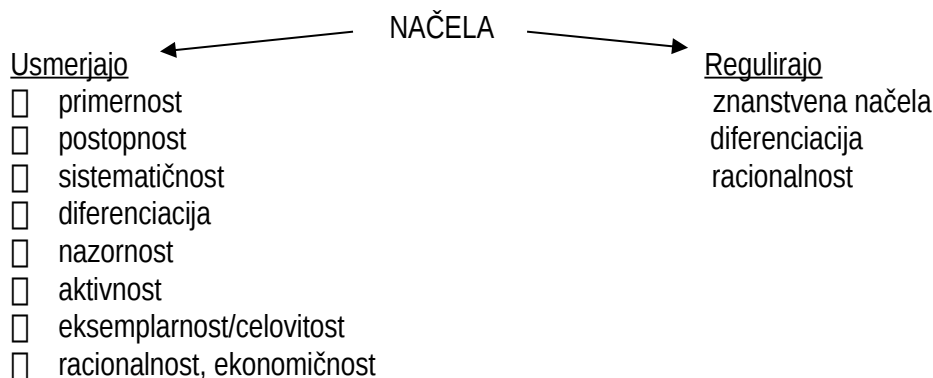
Pri tem načelu je pomembno:

- racionalizacija učnega časa
- racionalna raba učnih sredstev
- optimalno odobravanje učencev
- učna (ne)uspešnost v OŠ in "ŠKARTA"

Kron (1994) pravi, da je pouk razumljiv kot racionalni proces učnega načrtovanja in uresničevanja, ki vodi učence k optimalnim vzgojno-izobraževalnim ciljem.

Možnosti učne racionalnosti:

- ustrezno obsežni in racionalni učni načrt in učbeniki (eksemplarnost, izbirnost)
- dobro pripravljene delovne načrte učiteljev in ustreznih urnikov (bioritem)
- artikulacija učnega dela (uvodno motiviranje, ponavljanje, prehitre posplošitve; razdeli čas za ponavljanje, posploševanje,...)
- ustrezen izbor učnih metod, oblik in učne tehnologije
- premišljena diferenciacija in individualizacija

Načelo znanstvenosti

VIP mora temeljiti na znanstvenih spoznanjih.

Znanstvenost se odraža v:

1. CILJIH

- znanstveno utemeljeni, skladni s teleološko usmerjenostjo vzgoje in izobraževanja, prilagojeni so razvojnim značilnostim učencev; usklajeni z družbenimi razmerami.

2. VSEBINAH:

- znanstveno utemeljena in veljavna
- strokovno pravilna, ustrezna, aplikativna

- temeljna, principierna
- izobraževalno in vzgojno bogata
- spoznavno in metodološko eksemplarna

3. OBLIKOVANJU IN IZVAJANJU PROCESA:

VIP mora biti znanstveno utemeljen, upoštevati mora značilnosti posameznih sestavin procesa, zakonitosti pojavov, ki se odvijajo v izobraževalnem procesu

Pozitivizem (znanost) mi nizamo množico različnih podatkov, dejstev, ne da bi se do tega opredelili (ne poveš pomena stvari, dogodka)

Subjektivizem razlagaš svojo subjektivno teorijo, ne narediš razlike med objektivno znanostjo in tvojim mišljenjem

↓
potrebno je povedati odnos do pojava, ki ga obravnavaš

Načelo eksemplarnosti in celovitosti

Nova spoznanja se širijo hitro, učenčeve zmogljivosti dojemanja pa ne. Učne vsebine naj bodo kvalitetne, reprezentativne (dobro pojasnjujejo pojav, ne gredo v podrobnosti), učencem naj omogočajo samostojno učenje. Vsebine izbiramo glede na cilje v obliki logično zaokroženih celovitosti, reprezentativnih delov.

Eksemplarnost se dotika izbora učne vsebine. Vprašaš se, če je res vse pomembno, če lahko kaj izpustiš.

Celovitost celovit pogled

Strukturalni dejavniki pouka

Učni cilji:

- vključujejo vzg.-izob. Komponento
- so sestavni del splošnega učnega planiranja
- najpomembnejši regulator pouka

Učni cilji kot formalna normativna kategorija označujejo predstavo o izobraževalnih in vzgojnih namenih ne le učnih vsebin, namreč celotne učne organizacije.

Cilji na splošni ravni izražajo temeljni namen VIP-a

Na njihovo oblikovanje vplivajo:

- različna filozofska stališča
- ekonomski položaj družbe
- kulturna razvitost družbe
- položaj posameznika v družbi
- odnos družbe do posameznika

Zapisani so v:

1. nacionalnem učnem načrtu (je enoten za vso Slovenijo)

2. letna priprava podroben učni načrt razdeli na posam. sklope
3. priprava posameznih sklopov (ciljno – vsebinsko povezana celota)
 -
 - sovpadajo z 1 tednom
4. v sprotni pripravi so cilji najbolj natančno opredeljeni
 - v sprotni pripravi se moramo držati nacionalnega uč. Načrta

Cilje je potrebno v fazi načrtovanja in priprave proučiti z naslednjih vidikov:

<p>A) TELEOLOŠKI:
- utemeljitev ciljev, kakršen je namen konkretnega izobraževanja</p>	<p>}
+ ☐ }
}</p>	splošno-vrednostni vidik
<p>B) SNOVNO-VREDNOSTNI:
- učni cilji postanejo pomembni, ko jih povežemo z vsebino</p>		}
<p>C) PROCESNI:
- pojasnjuje, kako se cilji členijo skozi celoten proces vzgoje in izobraževanja</p>	<p>}
}
}</p>	didaktični vidiki
<p>D) STRUKTURNI:
- treba je pojasniti razmerje med splošnimi, posebnimi in posamičnimi cilji</p>		
<p>E) STORILNOSTNI:
- gre za odnos med obveznimi (morajo jih doseči vsi učenci), možnimi (lahko jih dosežajo) in med želenimi cilji</p>		

Taksonomija – gre za neko klasifikacijo (razvrstitev) po kriterijih

Skupina strokovnjakov z Benjaminom Bloomom (1956) je izdelala klasifikacijo na področju učnih ciljev. Namen klasifikacije je ugotoviti, kakšno znanje, cilje dosežemo v VIP-u. To taksonomijo so pripravili za 3 področja:

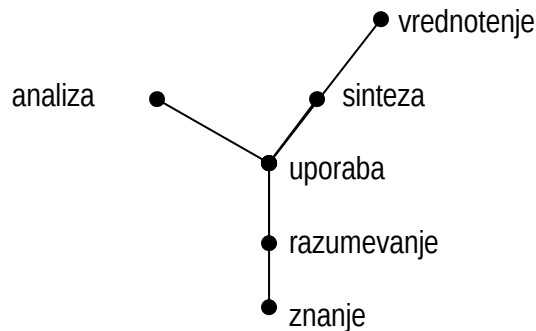
☐ kognitivno / spoznavno ☐ konativno / čustveno-doživljajsko ☐ psihomotorično	<p>}
}</p> | <p>najbolj izdelana
taksonomija</p> |
|--|----------------|---|

Taksonomija vzgojno-izobraževalnih ciljev za kognitivno področje

1. **ZNANJE:** učenci spominsko osvojijo dejstva, podatke, definicije, si jih zapomnijo, obnovijo, v pribl. taki obliki, kot so jih dojeli; Osnovno razumevanje pojmov; npr. formula za Pitagorov izrek, kdaj je bila industrijska revolucija,...
2. **RAZUMEVANJE:** dosežemo z vajo; namen je da učenci razumejo smisel in bistvo sporočila
3. **UPORABA:** učenec na osnovi splošnih pravil, formul, zakonitosti, principov, rešuje nove probleme, ki mu jih predložimo; transfer (kar že znamo, lahko porabimo tudi drugje), že usvojena splošna znanja
4. **ANALIZA:** učenec naj bo sposoben razstaviti neko sporočilo v sestavne dele tako, da postanejo jasni odnosi med sestavinami in njihova organiziranost v celoto

5. **SINTEZA**: učenec združuje razne elemente v novo celoto, ki je doslej ni bilo. Do izraza prihaja učenčeva ustvarjalnost, originalni izdelki, konvergentno (vzpodbuja do 1 pravilni odgovor, npr. "Kje je rojen Prešeren") in divergentno (vzpodbuja več različnih možnih odgovorov) mišljenje
6. **VREDNOTENJE (evalvacija)**: gre za izrekanje sodb o vrednosti določenih idej, argumentov, izdelkov, rešitev glede na izbrane kriterije
 ogledaš si predstavo – lahko jo vrednotiš po notranjih/zunanjih kriterijih

Znanje je tisti osnovni cilj, ki ga morajo učenci obvladati, je podlaga razumevanju in uporabi.

poleg znanja je nujno tudi razumevanje to dosežemo z vajo

Taksonomija vzg.-izobr. ciljev za konotativno področje:

1. **SPREJEMANJE**: učenec se zaveda obstoja določenih pojmov
2. **REAGIRANJE**: učenec ni le opazovalec na dol. področju, ampak je aktiven, nekaj dela (npr. bere)
3. **USVAJANJE VREDNOT**: učenec začne nekaj pozitivno vrednotiti, bodisi na podlagi lastnih izkušenj ali sprejme vrednotenje iz okolice
4. **ORGANIZIRANJE VREDNOT**: vrednote je potrebno organizirati, določiti njihove medsebojne odnose in določiti, katere vrednote so pomembnejše
5. **RAZVOJ CELOVITEGA ZNAČAJA**: vrednote se organizirajo v notranje skladen, celovit sistem in usmerjajo celotno ravnanje posameznika (to obdobje je karakterizacija)

Osnova za taksonomijo je moralni razvoj posameznika.

Cilji psihomornega področja (4 skupine):

- VELIKI TELESNI GIBI**:
 - gibi gornjih udov
 - gibi spodnjih udov
 - gibi več delov telesa hkrati
- DROBNI KOORDINIRANI GIBI**:
 - zaporedje gibov

- gibi rok, prstov
- koordinacija oči in rok (pisanje, branje)
- koor. ušes in rok (poslušanje, zapisovanje)
- koor. rok, nog in oči
- kombinacija koordiniranih gibov

□ NEBESEDNO SPOROČANJE:

- mimika
- kretnje rok
- gibi vsega telesa

□ GOVORNE SPRETNOSTI:

- oblikovanje glasov
- govorno oblikovanje besed
- govorno oblikovanje daljših tekstov
- koordinacija besed in kretenj

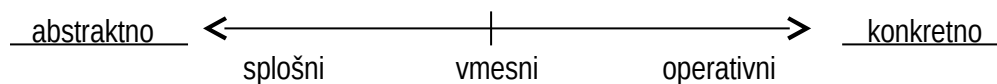
Procesni vidik ciljev

Vsebinski konkretizaciji in klasifikaciji sledi procesualizacija ciljev. Gre za členitev in razvrstitev ciljev skozi celoten VIP. Namen tega je, da končne globalne cilje konkretiziramo do neposredne delovne ravni in zagotovimo kontinuiteto ciljev od pričetka do konca procesa (končne cilje-nacionalni načrt-konkretiziramo do neposredne priprave).

Z vidika abstraktnosti – konkretnosti zapisa lahko govorimo o:

- splošnih ciljih
- vmesnih/parcialnih ciljih (grobih)
- operativnih (natančnih) ciljih

grafični prikaz:

- na nivoju abstraktnosti so zapisani splošni učni cilji (smernice)
- če se od splošnih pomikamo proti konkretnemu, govorimo o vmesnih učnih ciljih (ti so predmetno področni) – na sredini
- če se pomikamo še naprej od splošnih h konkretnim, pridemo do operativnih učnih ciljev

Splošni učni cilji

- usmerjajo VIP v celoti, zapisani so v abstraktnih splošnih formulacijah
- ker izražajo relativno trajne vrednote, so to smernice (pomembne so za posameznika in družbo določenega prostora in časa)
- zapisani so v nacionalnem učnem načrtu
- dajejo možnost različnih interpretacij

Grobi, vmesni učni cilji

- so lahko predmetno-področni ali predmetni

- zapisani so v nacionalnem učnem načrtu
- zapisani so še vedno relativno splošno, a bolj konkretno kot splošni
- usmerjajo delo učiteljev, avtorjev učbenikov, načrtovalcev izobraževalne tehnologije
- predstavljajo prehod med splošnimi in natančnimi cilji

Natančni, konkretni, operativni učni cilji

- so izhodišče za različno učno delovanje učiteljev in učencev
- zapisani naj so čimbolj jasno, natančno, konkretno, predvidena naj bi bila tudi merila za minimalne učne rezultate

Učna vsebina

Šola je s svojim nastankom vprašala: Kaj poučevati?

2 misli:

Kant: Naše zmožnosti bodo skoraj prešibke, naš življenjski vek prekratek, da bi mogli spoznati le najkoristnejši del nakopičenega znanja.

Glöckel: Pojavlja se resignacija, češ snovni proces šole je nerešljiv. Učni načrti so vedno bolj polni, glave učencev pa vedno bolj prazne.

Kaj je učna vsebina?

Pojem je izredno širok, predstavlja vsa raznovrstna sredstva, s katerimi vzgajamo in izobražujemo (Strmčnik).

Pri pripravi učne vsebine moramo razmišljati o njeni kategorialnosti.

Klafki pravi: Potrebno je razmišljati o: elementarnem, fundamentalnem, strukturnem in eksemplaričnem vedenjem.

- elementarno** predstavlja najenostavnejše spoznavne sestavine. Z vidika učencev in vidika učne vsebine predstavlja elementarno enostavno, konkretno in pot k fundamentalnemu. Elementarno moramo obvladati, da pridemo naprej
- fundamentalno** predstavlja temeljne, bistvene vsebine, ki vključujejo posplošitve in metodološke pristope ter postopke znanstvenega odkrivanja
- z **eksemplaričnim** mislimo na odnos med splošnim in posebnim
- struktura** predstavlja teoretično zgradbo, sistem znanstvene discipline. Pri strukturi pomaga načelo

V znanosti imamo znanstvene discipline (mat, bio, ke), ki so v šoli podlaga za učne predmete. Učno sestavino je potrebno prilagoditi – didaktizirati! Kar je v znanosti elementarno, ni vedno elementarno v šoli. Ko učno sestavino prilagajamo, moramo biti pozorni, da ne trpi znanost in ne trpi šola. Največja didaktizacija je na začetku šolanja, najmanjša pa proti koncu (konec srednje šole).

Teorije o izboru učne vsebine:

1.) DIDAKTIČNI FORMALIZEM:

glavna naloga VIP-a je razvijanje spoznavnih sposobnosti in mišljenja. Učna vsebina je pomožno sredstvo, poudarjen je razvoj sposobnosti (npr. matematika)

2.) DID. MATERIALIZEM:

pomemben je obseg spoznanj, sposobnosti ni potrebno posebej razvijati, saj so le te posledica usvojenega znanja

3.) DID. UTILITARIZEM:

vsebina se ravna zgolj po kriteriju koristnosti. Znanje nima široke teoretične osnove. Človek si naj pridobi le toliko znanja, da lahko funkcionira in opravlja določeno delo (npr. naučiš se delati za dol. strojem)

4.) EKSEMPLARNA TEORIJA:

je teorija o izboru tipičnih, vzorčnih, reprezentativnih delov vsebine, ki imajo temeljno vrednost. Po pouku se je potrebno učiti kvalitetne, reprezentativne vsebine, ki omogočajo učencem samostojno učenje

5.) TEORIJA STRUKTURALIZMA:

znanje je oblikovano v strukture, pouk predstavlja razlago temeljnih konceptov in vodilnih idej. Vsebina naj zajame samo temeljna dejstva na dol. področju. Predmeti naj vsebujejo osnovne probleme dol. discipline; vsebina naj zajame tista spoznanja, ki se med seboj povezujejo; pomembno je razumevanje bistvenih principov in pojmov, kar omogoča učinkovit transfer, s pomočjo struktur se učenci hitreje znajdejo v celoti, zmanjša se razkorak med učno vsebino, ki je že vključena in med aktualnimi vsebinami.

6.) PROBLEMSKO – KOMPLEKSNA TEORIJA:

vsebino je potrebno oblikovati v sklenjene celote, ki predstavljajo zaokrožen problemski sklop. Vsebina ni predmetno opredeljena, temveč funkcionalno povezana □ tak način nas vodi k temu, da si pridobimo čimbolj celovito znanje, znanje, ki mu je osnova problemskost in življenjskost

7.) ANTROPOLOŠKI PRISTOP:

opozarja, da je izobraževanje vrednota, ki je povezana s kulturo in zgodovinskim poreklom (□ temu je primeren izbor vsebine). Izobraževanje ni le sredstvo praktičnega življenja

Smeri, teorije, ki skušajo odgovoriti na vprašanje, katere vsebine vključiti v učni načrt:

a) PEDAGOŠKI TRADICIONALIZEM:

izobraževanje in vzgoja se pojavljata v funkciji prevzemanja tradicionalne duhovne kulture. Pomembne so učne vsebine s trajno vrednostjo, ki imajo značaj klasične enkratnosti, zglednosti in vzorčnosti

b) PED. AKTUALIZEM:

ukvarja se s pomembnim vprašanjem vključevanja aktualnih vsebin v učne načrte (npr. ekologija)

c) PED. FUTURIZEM:

ukvarja se z vprašanjem, kako oblikovati učne načrte, da bodo ustrezno upoštevali prihodnjo dimenzijo

d) PED. REALIZEM:

skuša odgovoriti na osnovno vprašanje, kako pri načrtovanju, izboru učne vsebine upoštevati preteklost, sedanjost in prihodnost

Kako je učna vsebina strukturirana v učnem načrtu?

1. LINEARNO ali SUKCESIVNO:

Deli učne vsebine se med šolskim letom nizajo ena za drugim oz. se ne ponavljajo. Tak način je zelo ekonomičen, v relativno kratkem času predstaviš veliko stvari. Vendar pa tak način zahteva temeljito in intenzivno učenje (ni dobro za elementarno šolo).

2. KONCENTRIČNO:

Učne vsebine se razvrščajo iz razreda v razred v obliki koncentričnih krogov. Veliko je ponavljanja, lažje prehajanje na nove vsebine.

Problem: kako določiti koncentre (osnovo znanja) in od kod naprej nadaljevati?

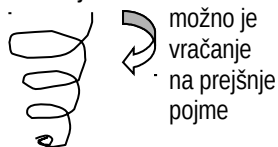
3. KOMBINIRANO:

Kombinacija sukcesivnega in koncentričnega razvrščanja. Tak način je povzročen skozi celo šolanje (osnovno + srednje – to pa počasi izrinja linijsko razvrščanje). Za elementarno šolanje.

4. SPIRALNO:

Učenec zgodaj spozna določene pojme, ki jih sam gradi. To je strukturalističen pristop (J. Bruner), pravi, da so pomembne usmerjajoče ideje, ki predstavljajo ogrodja uspešnega učenja.

Cilji: učenci spoznavajo učne vsebine brez preprek

Učna vsebina je pomembna, ker:

- konkretizira cilje
- je objekt aktivnosti učencev in učiteljev
- je povezovalna komponenta med učencem in učiteljem

Odnos vsebina – cilj

- vsebina je v celoti cilj
- del vsebine ima neposredno ciljno vrednost, je torej cilj sama po sebi, delno pa ima vsebina posredno, funkcijsko ciljno vrednost
- vsebina je v celoti le objekt didaktične interakcije in sama po sebi nima neposredne ciljne vrednosti

Pri izbiri učne vsebine mora učitelj proučiti:

- cilje
- neposredne razmere v šoli, domačem in družbenem okolju
- učenčeve potrebe in interes
- učiteljev odnos do vsebine

Kriteriji za analizo in izbor učne vsebine:

- cilji
- znanstvena in strokovna veljavnost
- skladnost s posameznikovimi in družbenimi potrebami
- njena psihološka in didaktična primernost

Učna tehnologija

Omogoča :

- Učinkovitejše posredovanje znanja
- Učenci dobijo konkretne in jasne zaznave o zunanjem svetu

V razvoju učne tehnologije govorimo o treh ravneh:

- Učna tehnologija kot vložek v tradicionalni obliki pouka (npr. grafoskop)
- Učna sredstva in pripomočke uporabljajo tudi učenci – učenci postajajo aktivnejši, učitelj postaja organizator učnega procesa (npr. učbenik)
- Multimedijski pristop – služi za komunikacijo med učenci in različnim virom informacij; učitelj – mentor, tisti, ki motivira učence in vrednoti delo.

Učni prostor

Je prostor, ki je didaktično prilagojen za izvajanje pouka:

- Notranji (učilnice, kabineti, avla, hodniki, knjižnica...)
- Zunanji (šolsko dvorišče, igrišče...)

Učni prostor mora biti svetel, zračen, pravilno opremljen s stoli, mizami. Učni prostor mora biti varen.

Notranji učni prostori:

- Praviloma pravokotne oblike
- V njej poteka pouk večine učnih predmetov
- Ustrezno opremljena (pohištvo, tabla, omara, polica, nosila za pritrditev zemljepisnih kart, slik...)
- Mirno, svetlo, ustrezno toplo okolje
- Prednosti: stalno delovno mesto učenca
- Slabosti: pouk se ne more prilagoditi specifikam posameznega predmeta.
- Klasična učilnica je tista, v kateri preživimo največ časa

Univerzalna učilnica na razredni stopnji:

- Oprema iz na otip prijetnih materialov
- Priročna knjižica (otroške enciklopedije, knjige)
- Prostor za shranjevanje šolskih torb in drugih potrebščin
- Urejeno računalniško mesto
- Igralni kotiček, didaktične igre, preproga
- Mobilni peskovnik
- Okenske police zaobljene, možnost odlaganja, gojenje rastlin
- Radiatorji morajo imeti zaščito
- Stalno mesto, kjer imajo otroci na razpolago vodo
- Velikost učilnice = 2,14 m² na učenca

Specializirana učilnica:

- V njej je ustrezna oprema in učila, kar je potrebno za izvajanje posameznega učnega predmeta
- Ustrezno učno okolje
- Ob učilnici je ponavadi kabinet
- Selitev učencev, gneča na hodnikih, daljši odmori

Šolska knjižnica:

- Iskanje, selekcija informacij, navjanje učencev na samostojno delo.
- Sestavljajo jo:

- Knjižnica, kjer je spravljeno knjižno gradivo
- Videoteka, fonoteka, diateka, baza računalniških proramov in podatkov
- Prostor za individualno, skupinsko delo učencev, učiteljev

Didaktična sredstva

So objektivni pogoji in materialna sredstva, ki so potrebna za uspešno izvajanje VIP-a. Zajemajo:

- didaktično okolje
- didaktična sredstva v ožjem pomenu besede (različna pomagala)

Didaktično okolje = objekti, potrebni za izvajanje VIP-a:

- objekti v naravi (naravni in posebej pripravljeni za izvajanje izobraževalnega procesa – gozd, travnik, šolski vrt)
- objekti v družbi (različne družbene ustanove, ki jih učenci obiskujejo in v njih poteka izobr. proces – muzeji, galerije)
- šolski objekti (šolske stavbe, športna igrišča, telovadnice)
- objekti znotraj šolskih objektov (učilnice – klasične, specialne, laboratoriji, delavnice,...)

Didaktična sredstva = so resnični predmeti ali njihovi nadomestki, ki jih učitelji in učenci uporabljajo v izobr. procesu. Lahko so:

- vizualna (vidno zaznavanje – grafoskop, tabla, učbeniki,...)
- avditivna (slušno zaznavanje – radio, instrument)
- avdio-vizualna (vidno in slušno zaznavanje – TV, računalnik)
- multimedijaska (čutno zaznavanje in različne druge aktivnosti – več medijev)

Učbenik

Sodi k vizualnim učnim sredstvom. Je temeljna šolska knjiga, ki jo učenci uporabljajo vsak dan (prirejen za delo z učenci).

Učbenik naj bo oblikovan v skladu z:

- učnim načrtom za določen predmet
- določeno stopnjo šolanja

Značilnosti učbenika:

- namenjen množični rabi
- napisan v jeziku, ki je primeren razvojni stopnji učencev
- zahtevnost prilagojena (prirejena) povprečnemu učencu v določeni razvojni dobi (vsebina, obseg)

Pri oblikovanju učbenika moramo biti POZORNI na:

- besedilni del (koliko je besedila, ali je to besedilo osnovno, dopolnilno, pojasnjevalno)
- nebesedilni del (ilustracije, orientacija, organizacija vsebin)

Pri pisanju učbenika je treba biti pozoren na:

1. JEZIK IN STIL:

jezik zanimiv, prilagojen učencu, v ustrezni meri naj prinaša strokovno terminologijo predmetnega področja, učence vzpodbuja k sodelovanju, radovednosti,...

2. LIKOVNO-GRAFIČNO IN TEHNIČNO OBLIKOVANOST:

Ilustracije, format, velikost pisave, črk, poudarjenost besedila, razporeditev besedila, položaj ilustracije, preglednost, naslovi, podnaslovi, usmerjanje k drugim virom,...

Delovni zvezek učno gradivo, učencem omogoča, da znanje uporabljajo v različnih vsebinskih zvezah in situacijah. Učenci vanj vpisujejo postopke in rešitve nalog

Učna sredstva dopolnilo obveznega učnega gradiva, so neobvezna

Priročnik namenjen učiteljem, osvetli jim različna področja, prikaže idejno in vsebinsko zasnovanost učbenika, prinaša izbiro literature, nudi možnost nadgradnje posameznih tem pri delu z učenci

Učne metode

Opredelimo jih lahko kot znanstveno – teoretično in praktično preizkušene načine vzg.-izobr. aktivnosti učencev in učiteljev, s katerimi dosegamo vzg.-izobr. cilje.

V metodah se povezujejo:

- konceptualne značilnosti in usmeritve (metoda kot koncept)
- strateške odločitve o poteku VIP-a (metoda kot strategija)
- operativni postopki, to so načini neposrednega dela z učenci (metoda kot postopek)

Monometodizem uporabe ene učne metode pri pouku

Polimetodizem boljši način, uporaba več metod

Na izbiro metod lahko vplivajo naslednji dejavniki:

- ZUNANJI (objektivni): učni cilji, učna vsebina, materialni pogoji, didaktična sredstva, število učencev v razredu, lokacija šole, čas
- NOTRANJI (subjektivni): razvojna stopnja učencev, razvitost različnih sposobnosti in spretnosti učencev v oddelku, osebnost učitelja

Klasifikacija učnih metod – po ravneh (Adl-Amini, 1994)

PRVA RAVEN: metode, kot poti do ciljev

To so raznovrstni načini ravnanja učiteljev in učencev, ki uspešno vodijo k postavljenim ciljem

DRUGA RAVEN: metoda kot cilj

Na tej ravni metode niso več sredstva za doseg ciljev, ampak so same cilj. To pomeni, da učenci spoznavajo in usvajajo določene načine ravnanja in tako razvijajo lastne načine spoznavanja in usvajanja znanja.

TRETJA RAVEN: metode kot splošna metodika

Gre za učiteljevo temeljito metodično usmeritev, temeljne metodične pristope, metode na ravni spoznavnega procesa.

Metode je mogoče klasificirati tudi po naslednjih vidikih:

- po aktivnostih, na katerih temeljijo: govorne, tekstualne, psihomotorne
- po rabi didaktičnih sredstev: laboratorijske metode
- po namenu: metode obravnave nove snovi, metode ponavljanja, utrjevanja, uporabe
- po metodoloških značilnostih: metode posredovanja, problemska metoda, raziskovalne metode, ...

Metoda obravnave nove snovi

Te metode predstavljajo v VIP-u za učence spoznavni proces. Učenci v tem procesu spoznavajo objektivno stvarnost, razvijajo in oblikujejo odnos do nje in jo spreminjajo.

Proces vsebuje naslednje faze:

1. OBLIKOVANJE ZAZNAV:

zaznave so posledica različnih čutnih dražljajev, ki nastajajo z neposrednim ali posrednim opazovanjem pojavov z dia pripomočki. Zaznave so dinamične didaktične kategorije in se spreminjajo.

2. OBLIKOVANJE PREDSTAV:

predstave so posledica zaznav in miselne aktivnosti učencev.

3. RAZVIJANJE IN OBLIKOVANJE POJMOV:

pojmi so abstraktna didaktična kategorija, ki nastajajo z miselno aktivnostjo.

S pojmi vnašamo red in organizacijo v neurejen in kaotičen svet občutkov.

Pojmi nam pomagajo prepoznati predmete in pojave okrog nas.

Pojmi vnašajo v učenje ekonomičnost, omogočajo šolsko učenje.

Pri otroškem učenju pojmov obstajata dve poti:

- Samostojno oblikovanje pojmov
- Pridobivanje pojmov od odraslih v procesu asimilacije in akomodacije na osnovi spraševanja in besednih razlag

Problemi pri poučevanju pojmov:

- prevelika količina pojmov v učnih načrtih in učbenikih
- verbalizem – navajamo premalo problemov
- prezatevnost nekaterih pojmov glede na razvojno stopnjo
- premajhna povezanost pojmov med seboj

4. OBLIKOVANJE SODB:

sodba se nanaša na odnos do nečesa (pojma). Sodbe so tesno povezane s pojmi, oboje skupaj tvori didaktično celoto.

5. OBLIKOVANJE UGOTOVITEV:

to je dojemanje in oblikovanje odnosov med pojmi ter proces oblikovanja novih pojmov. Ugotovitve so spoznanja o medsebojnih razmerjih pojmov in spoznanj. To je v bistvu proces oblikovanja znanja.

Razvijanje pojmov

1. Preko **zaznavanja** se razvije največ pojmov; največ pojmov se razvije preko vidne zaznave – stopnja konkretnega mišljenja.

Določiti moramo:

- Cilj opazovanja
- Predmet opazovanja
- Usmeriti pozornost
- Spodbudii miselni proces
- Učence voditi k iskanju tipičnih značilnosti, primerjanju

Pri tem je pomembno:

- Navajanje značilnosti
- Razvrščanje in urejanje

2. **Deduktivni postopek** – vsebino pojma določimo tako, da jo opredelimo ali definiramo.

Definicija pojma določa:

- Mejo
- Omogoča razlikovati pojme drug drugega

Ta postopek zahteva:

- Napor
- Abstraktno mišljenje
- Poznavanje vseh terminov, ki nastopajo v definiciji

Razvijanje in oblikovanje pojmov

Pojmi so abstraktna didaktična kategorija, ki nastanejo z miselno aktivnostjo.

Oblikovanje sodb:

Sodba se nanaša na odnos do nečesa (pojmov). Sodbe so tesno povezane s pojmi, oboje skupaj tvori dialektično celoto.

Oblikovanje ugotovitev:

To je dojetje in oblikovanje odnosa med pojmi ter proces oblikovanja novih pojmov. Ugotovitve so spoznanja o medsebojnih razmerjih pojmov in spoznanj. To je v bistvu **Metoda ustnega razlaganja** proces oblikovanja znanja.

Je akromatska (prirejena za poslušanje) ali monološka metoda. Govori samo eden, bodisi učitelj ali učenec (monolog).

Prednosti:

- ekonomičnost
- sintetična in pregledna obravnava učne vsebine

Pomanjkljivosti:

- učenca lahko vodi v pasivnost
- verbalizem v znanju

- enosmerna komunikacija

Uporabimo jo lahko:

- ko učenci z obravnavamo učno vsebino nimajo ustreznih izkušenj
- ko je učna vsebina abstraktna in ni možno neposredno ali posredno demonstrirati ustreznih predmetov in procesov

Razlaga:

- Je zahtevna metoda
- Učitelj se osredotoči na težja mesta, na bistvo, ga poenostavi, pojasni, analizira
- Pri učencih mora sprožiti miselni proces (analiza, primerjanje, abstrahiranje, sintetiziranje...) – mišljenje, razumevanje

Pri razlagi je pomembno:

- Slediti učiteljevim miselnim operacijam
- Pozornost učencev
- Spodbujanje aktivnosti
- Postopna strokovnost (razlaga ne sme biti prezahtevna – preveč terminov...)

Oblike učiteljeve razlage:

a) PRIPOVEDOVANJE

je krajše govorno sporočanje o dogodkih in pojavih z namenom, da učencem čim bolj približamo bistvo vsebine in da si to tudi zapomnijo.

Šilih (1961) pravi, da naj bo pripovedovanje:

- ustrezno detajlirano (naj vsebuje ravno dovolj podrobnosti)
- privlačno, ne prenasičeno, vsebuje lahko tudi dramske vloške, sklicuje se lahko tudi literaturo, kar je prepričljivo
- lokalizirano, motivacijsko, aktualizirano, napeto
- upoštevati mora logično zaporedje
- razčlenjeno naj bo v posamezne algoritme
- čustveno poudarjeno

b) OPISOVANJE

pomeni, da učencem slikovito predstavljamo zunanje lastnosti objektov in pojavov. Opisovanje naj bo slikovito in analitično.

c) POJASNJEVANJE

je tolmačenje pojmov, zakonov, principov, pravil, izrazov, umetniških del,... Gre torej za miselno približevanje tistih stvari učencev, ki jim niso jasne.

d) PRESOJANJE

pomeni poživitev razlage. Ni vedno namenjeno le pridobivanju novega znanja, ampak lahko pomeni vrednotenje že usvojenega ali pridobljenega znanja.

e) OBRAZLOŽITEV

ali razlaga v ožjem pomenu besede. Gre za to, razlagamo ozadje nekega pojava z namenom, da ga učenci bolj razumejo.

f) PREDAVANJE

je daljše in kontinuirano razlaganje. Zanj je značilna visoka stopnja sistematičnosti in trdna logična struktura vsebine.

Pri metodi ustnega razlaganja je pomembno:

- izražanje učitelja naj bo slovnično konkretno, prav tako artikulacija in dikcija
- konstrukcija govora naj bo relativno preprosta
- intonacija govora naj se menjava
- govor ne sme biti pretih ali preglasen
- k izraznosti govora prispeva tudi gestikulacija (mimika)
- očesni stik z učenci (morajo imeti občutek, da jih gledaš v oči)

Metoda razgovora (dialoška metoda)

Je način dela v VIP-u, ki poteka v obliki dialoga med učiteljem in učencem, pa tudi med učenci samimi. Osnovni pogoj za razgovor je dvosmerna komunikacija. To metodo sestavljata dva dela: vprašanje in odgovor.

Pogoji za uspešen začetek metode razgovora:

- določeno znanje in izkušnje učencev
- razvite komunikacijske spretnosti
- ugodna psihosocialna klima v razredu

Poznamo več vrst razgovora:

1. katehitična oblika razgovora:

vprašanja so kratka, enopomenska in zahtevajo tudi take odgovore

2. sokratovska oblika razgovora

(razvil jo je Sokrat, je babiška metoda): temelji na alternativnih in sugestivnih vprašanjih; vprašanje se postavi tako, da ga učenec zna odgovoriti (odgovori da ali ne)

3. hevristični razgovor:

temelji na razvojnih vprašanjih; uporabljamo pri obravnavi nove učne vsebine, učenca vodijo do nekega novega spoznanja

4. diskusija

je posebne vrste razgovor, pri kateri gre za mnogogovor (v diskusijo naj se vključi čim več učencev, najbolj je razvita v okviru seminarских del, diskusija je zahtevna, kajti na njo morajo biti vsi pripravljeni, vodja igra posebno vlogo, dobro je določiti pravila igre – kako dolgo lahko kdo govori, da si ne vpadajo v besede)

Potek:

- priprava
- izvajanje
- oblikovane sklepni spoznanj

Vprašanja pri pouku

Vprašanja višjega nivoja angažirajo višje miselne procese, podpirajo razvoj logičnega mišljenja, sklepanje in usmerjajo k ustvarjalnemu mišljenju.

Vprašanje izraža:

- namen (intencionalnost)
- aktivnost
- željo po znanju
- miselno aktivnost
- težnjo po presojanju (vrednotenju)

Na vprašanja gledamo z naslednjih vidikov:

- Filozofsko – ontološkega (smisel vprašanja...)
- Jezikovnega (vprašanje pravilno zapisano...)
- Psihološkega (vprašanje prilagojeno razvojni stopnji...)
- Didaktičnega

Vprašanja z vidika miselnih procesov:

- Vprašanja nižjega nivoja (npr. Kdaj se je rodil Prešeren?)
- Vprašanja višjega nivoja (npr. Ideja pri Sovo od mladosti?)

1. Vprašanja nižjega nivoja

zahtevajo reprodukcijo spominsko osvojenih podatkov in dejstev.

Delimo jih na:

- Zelo negativna:**
 - Sugestivna (ponujajo odgovor – Kajne, da ste težko vstali?)
 - Zavajajoča (vsebujejo namerno napake – Ali pod Dravskim mostom teče reka Sava?)
 - Fiktivna (vprašanja so sama po sebi namen)
- Manj zaželeni:**
 - Dodatna (ko odgovora ne dobimo – Kaj še?)
 - Alternativa (učence usmerijo k enemu ali drugemu odgovoru)
- Druga:**
 - Enopomenska (npr. Kje se je rodil Cankar – pričakovan natančen odgovor)
 - Organizacijska (npr. Kdaj prideš? – način dela, organizacije)

2. Vprašanja višjega nivoja

angažirajo višje miselne procese, podpirajo razvoj logičnega mišljenja, sklepanja in usmerjajo k ustvarjalnemu mišljenju.

Delimo jih na:

- konvergentna
- divergentna

KONVERGENTNA VPRAŠANJA

sprožijo miselno aktivnost, učenčev odgovor; rezultat tega razmišljanja je znanje. Obnova naučenega ni pomembna. Vprašanje pripelje do neke posplošitve – generalizacije.

Konvergentna vprašanja delimo na:

- vprašanje po razumevanju:**

da zna povedati s svojimi besedami, poda glavne misli pripovedi

- vprašanje po uporabi:**

učenec mora imeti neko znanje, vprašanje je postavljeno tako, da ga učenec zna uporabiti v neki novi situaciji (npr. Zakaj morska voda ne zamrzne pri 0 °C?)

- vprašanje po analizi:**

da zna situacijo analizirati in iz tega potegniti nek zaključek (npr. Zakaj so ljudje v bogatih družbah pogosto nezadovoljni?)

DIVERGENTNA VPRAŠANJA

- možnih je več različno vrednih, vendar pravih odgovorov.

Sem uvrščamo:

vprašanja po sintezi:

na podlagi znanja prihajamo do svojih rešitev (npr. Kako bi povečal varnost v cestnem prometu?)

vprašanje po vrednotenju (evalvaciji):

učenec vrednoti nekaj, izraža vrednostno sodbo (npr. Ali je smiselno, da povezujemo vrhove z žičnico?)

Vprašanja so pri pouku lahko še:

1. aplikativna in interpretativna:

učence usmerjajo v uporabo znanja in v analizo ter razlago konkretnih primerov

2. problemska:

učencem postavljamo problem, ki ga je potrebno rešiti, pojasniti; primeren naj bo njihovi razvojni in izobrazbeni ravni

3. po povezovanju:

učence usmerimo, da povezujejo znanja iz različnih področij

4. primerjalna:

učence usmerimo, da primerjajo različne poglede, stališča, razlage

5. po vrednotenju:

usmerjajo k analizi, primerjanju in vrednotenju različnih pojavov, sodb, stališč

Strategija spraševanja = postopek, kako mi postavljamo vprašanja:

vprašanje kratek poziv malo daljši odgovor povratna
premor učencu premor učenca informacija

Napake pri postavljanju vprašanj:

- učitelj postavlja preveč vprašanj
- omejuje se na vprašanja nižjega nivoja
- vprašanja nepravilno jezikovno formulira
- ne obvlada strategije vprašanja

Odgovor je sestavni del vprašanja. Biti mora:

- natančen
- jezikovno pravilen
- logično oblikovan
- smiselno povezan z vprašanjem
- ustrezen po obsegu in globini
- primerna informacija

Metoda prikazovanja

Uporabljamo jih, ko se učenci pri pouku učijo tako, da opazujejo predmete in pojave. Učiteljeva dejavnost je prikazovanje, učenčeva pa je opazovanje.

Temelji na spoznavni teoriji in izkustvenem učenju.

Prikazovanje bi naj potekalo po fazah:

1. predstavitev namena (skušamo motivirati, usmerjati)

2. nastajanje predstav (miselna aktivnost, usmerjenost učencev; usmeriti učenca do nekega spoznanja)
3. nastajanje vtisov (dražljaji, ki vplivajo na opazovanje; kakšna je knjiga, njena notranjost)
4. miselna predelava

Pri metodi opazovanja je potrebna neka aktivnost, ki se kaže kot:

- opazovanje (kar prikazujemo, se najprej opazuje)
- razumevanje (to opazovanje bi naj vodilo do razumevanja)

To opazovanje in razumevanje nas vodi do interpretacije, temu pa sledi elaboracija (zapomnitev).

Kaj lahko prikazujemo:

- pojave in predmete v naravnem okolju (viri, stvarna ponazorila)
- pomagala – didaktična sredstva (modeli, filmi, skice, videoposnetki) ikonična ponazoritev

Prikazovanje je lahko:

- ilustrativno = manj zahtevno prikazovanje, ni preveč podrobno (učitelj si tu lahko privošči lastne predstave)
- spoznavno = zahtevnejše, strožje; pogosto poteka pri pouku, za učence je bolj zanimivo, manj privlačno, pojasni vse podrobnosti

Prikazovanje je lahko:

- govorno-jezikovno (razlaga, razgovor) – simbolna nazornost; s pomočjo besede prikazati učencem nekaj
- tekstualno jezikovno (delo s tekstom)
- zvokovno (petje, igranje, predvajanje zvočnih posnetkov...)
- grafično (skice, sheme, fotografije, zemljevid...)
- stvarno (resnični predmeti)

Prikazovanje je lahko:

- statično: manj zanimivo, pomaga, da se v kakšno stvar bolj poglobimo, smo pozornejši (npr. folija)
- dinamično: bolj zanimivo (npr. videoposnetek – še lahko zavrtimo nazaj)

1. Statično prikazovanje.

Prikazujemo predmete, pojave, ki nimajo lastnosti gibanja, lahko pa tudi dinamične pojave, ki jih iz različnih razlogov ne moremo demonstrirati.

- Prikazovanje na šolski tabli – tabelska slika; pisati moramo čitljivo, korektno oblikovan zapis, da učenci spoznajo pomembnost razlege.
- Prikazovanje s pomočjo grafoskopa ali računalnika – prosojnice morajo biti lično oblikovane

Statično prikazovanje je manj zanimivo a bolj natančno.

2. Dinamično prikazovanje:

- Prikazujemo objekte, pojave, ki imajo lastnosti gibanja
- Zanimivo za učence, zahtevno za izvajalca, pozornost
- Prikazujemo različne naravne situacije, delovanje strojev, delovnih procesov, različne osebne in družbene situacije

K dinamičnemu prikazovanju spada tudi **psihomotorično učenje**:

- Gre za učenje psihomotornih spretnosti in veščin
- Enostavne, kratke situacije demonstriramo v celoti, sestavljene po delih
- Tukaj se prepletata motorična ali gibalna in psihična ali miselna aktivnost
- Metodični postopek obsega naslednje faze:
 - Fazo spoznavanja – učenci pojav čutno zaznajo, ga razumejo; učitelj izvede dejavnost, sledi počasnejša demonstracija z razlago, usmerjanje pozornosti, del, celota, večkrat.
 - Fazo utrjevanja – učenci sami izvajajo sktivnost; učitelj delo spremlja, vzpodbuja, popravlja
 - Fazo avtomatizacije – utrditev, izboljšanje

Pri prikazovanju moramo upoštevati didaktične zahteve:

- adekvaten izbor objekta prikazovanja: tipičen, dovolj velik
- prikazovanje mora biti funkcionalno, ustrezno razporejeno v faze pouka
- usmeritev učenca in ustrezno zaporedje prikazovanja (prikažemo: celota deli celota) – če tega ne upoštevamo, se lahko zgodi, da učenec vidi le dele, ne spozna pa celoto
- zaznavanje z več čutili – lažje si je zapomniti stvari
- jasne predstave, razločne zaznave
- čim bližje resničnosti

Metoda dela s tekstom

V šoli dobiva vedno večji pomen.

Uporabljamo jo za:

- pridobivanje znanja
- poglobljanje, širjenje in sistematiziranje znanja

Razvija samostojnost učencev (samoizobraževanje) in omogoča vračanje na dele čtiva dober pregled. Besedila morajo biti primerna starosti učencev, bralnim spretnostim in razumevanju.

Obsega:

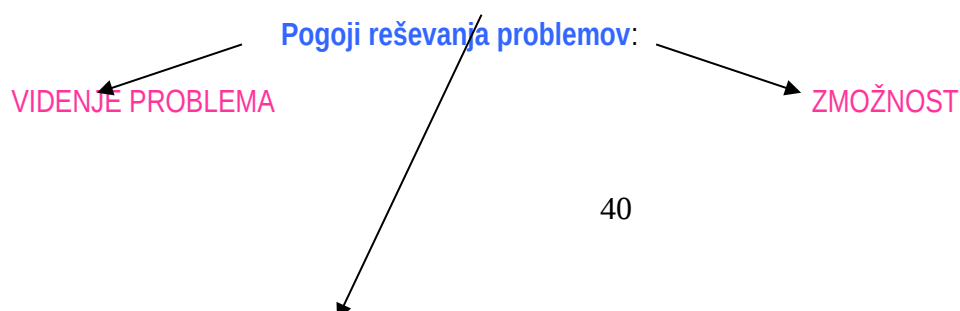
- branje (glasno, tiho, počasno, hitro, po delih, v celoti)
- pisanje (lahko je način dela ali sredstvo za izražanje)

Pri metodi dela s tekstom se velikokrat poslužujemo miselnih vzorcev (ilustracija, vsebina); kjučne besede pomenijo bistvo – gre za skeletizacijo učne vsebine, odpade redundantno (nepomembno) znanje. Miselne vzorce uporabljamo v šoli za lažje učenje in terapevtske namene.

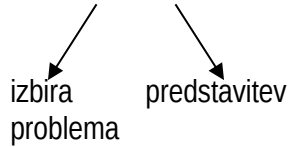
Metoda reševanja problemov

Problem predstavlja vprašanje, ki je za učenca novo, ki ga ne more rešiti na osnovi spomina, osebnih izkušenj, znanja, temveč so tu potrebni miselni postopki – heurizmi.

Osnovo predstavlja neka problemska situacija, ki vzpodbudi miselne procese pri učencih, zato je potrebna miselna aktivnost učencev, kar nas pripelje do rešitve problema – novega znanja.

naloga nam mora predstavljati problem

problem mora biti ravno prav težaven, če je pretežak, se ga ne znajo lotiti, če je prelahak, ne predstavlja problem

MOTIVACIJA

da znamo učence motivirati, kako sodelovati,...

- zanimivost
- izkušnje
- neskladje
- pomembnost
- vzajemno sodelovanje
- kompetentnost

Problemski pouk

Značilnosti problemskega pouka:

- razvija mišljenje
- vpliva na modele reševanja
- odpornost pri pozabljanju
- transfer v življenje

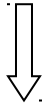
Postopki pri problemskem pouku:

- indukcija
- dedukcija (teorija - praktično)
- analogija (podobnost v različnih situacijah)
- intuicija (veš, pa ne znaš razložiti)

Stopnje reševanja problemov

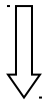
Postopek, kako učitelj uporablja neko metodo:

IZHODIŠČE

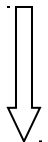
predstavitev problema
preverjanje znanja
Začutenje problemske situacije, oblikovanje problema

VPELJAVA

iskanje postopkov
delitev na etape
Dejstva, zakonitosti (znanje, izkušnje), metode, postopki, vsebina, sredstva, smernice

REŠEVANJE

skupinsko v dvojicah individualno

če učenci česa ne znajo in ne morejo rešiti

VMESNA
RAZLAGA

Postopno po korakih, sprotno preverjanje, kombinacija z drugimi metodami

OBLIKOVANJE IN POSPLOŠITVE REZULTATOV	Odgovor, hipoteza Sklepi, zakoni, tabele Diagrami, odprta vprašanja
VREDNOTENJE	rezultatov postopkov
TRANSFER	zakonitost Metode in postopki

Značilnosti reševanje problemov:

- razvija učenčevu mišljenje: konvergentno, divergentno, vpliva na ustvarjalnost
- visoka izobraževalna in vzgojna vrednost (dobijo veliko znanja, si ga zapomnijo, navajanje na sodelovanje)
- omogoča širok transfer (vsebinski, postopni)
- je združljiva z drugimi metodami (razlago, razgovor, eksperiment)
- uporabljamo jo pri matematiki, naravoslovju, jezikoslovju, družboslovju

Laboratorijsko - eksperimentalne metode

Osnova je delovna aktivnost, ki poteka v primernem prostoru (labor = delo).

Značilnosti:

- prepletajo se razgovor, razlaga in prikazovanje
- poteka lahko v individualni, skupinski obliki ali v paru
- zastopana je v različnih fazah učnega procesa (najpogostejša je v osrednjem delu)
- primerna na vseh stopnjah šolanja
- pogosteje je prisotna pri naravoslovnih predmetih

Zahteve pri uporabi te metode:

- eksperimenti morajo biti primerni učnim ciljem, učni vsebini, materialnim možnostim
- eksperimenti morajo biti primerni učenčevi stopnji dojetanja, pripravljenosti
- povezovati se morajo s poukom

Učne oblike

So didaktično strukturirane organizacijske osnove pouka, s katerim urejamo odnose in vloge učencev in učiteljev v VIP-u.

Glede na odnos med učenci in učitelji delimo oblike pouka na:

1. neposredne (neposredno poučevanje): frontalni pouk (frontalna učna oblika)
2. posredne: skupinsko, individualno/posamično delo, delo v dvojicah

Frontalni pouk

- pojavi se z množičnim izobraževanjem
- učitelj izvaja pouk za večjo skupino učencev

Prednosti:

- večje št. učencev
- učitelj hkrati komunicira z vsemi učenci
- učitelj ima pregled nad vsemi učenci
- učitelj pouk sproti uravnava, prilagaja (intenzivnost, aktivnost)
- zagotovljena je pot do cilja

Slabosti:

- otežena individualizacija
- učenec kot posameznik ne pride do izraza
- premalo povratnih informacij
- delo je za vse enako
- oteženo je sodelovanje med učenci, ker to povzroča nemir
- učenci so poslušalci

Skupinsko učno delo

Učenci delujejo v skupinah, ki so spontane ali pa jih učitelj oblikuje po določenih kriterijih.

Skupine lahko oblikujemo (3-7 oz. 4-6):

- od zgoraj učitelj določi skupino
- od spodaj učenci povedo kriterije delitve v skupino ali pa se sami razdelijo
- kombiniran način dogovor med učenci in učiteljem, oblikujejo kriterije

Pri skupinskem učnem delu so pomembni:

- pogoji – čas, prostor (velik, osvetljen, ustrezno pohištvo, oprema)
- način dela v skupinah
- kriteriji delitve – morajo biti jasni; naloga učitelja je, da jih v uvodnem delu predstavi
- ustrezna, dobra navodila
- komunikacija
- motivacija
- primerna vsebina
- organiziranost
- razvite psihomotorične sposobnosti

Za uspešno delovanje skupine je potrebno:

- primarna vsebina (jim je že znano)
- primerni delovni pogoji (predavalnica ni primerna)
- dobra navodila, ki jih daje učitelj, da učenci lahko spremljajo
- ustrezna priprava
- samoorganizacija učencev: skupine morajo o svojem delu poročati, volja, iskanje literature

Način dela v skupinah:

- frontalni uvod – navodila
- delo v skupinah – samoorganizacija učencev – govorimo o istovrstnem delu (vsi delajo enako) in raznovrstnem delu (vsaka skupina dela drugo).
- Poročanje skupin – pomembno še posebej takrat, ko gre za raznovrstno delo

Skupinsko delo uporabljamo za:

- Pridobivanje znanja

- Premoščanje nekih stereotipov pri učencih

Pri skupinskem delu je pomembno število učencev (3-7; nove raziskave pa parno število 4-6, tako da lahko razpadejo na dvojice). Možni morajo biti prehodi med skupinami, izmenjavanje informacij in da vsi vidijo na tablo.

Delo v dvojicah/tandem

- med sodelujočima obojestranska komunikacija
- manj možnosti za individualizacijo
- bogati se odnos med obema članoma
- dvojic ne sestavljamo spontano

Uporabljamo ga lahko v frontalni obliki ali v okviru skupinskega dela, kjer skupina razpade na dvojice. Dvojica mora sodelovati z učiteljem.

Individualno/samostojno delo

- aktivnost vsakega učenca samostojno delo
- učitelj je v vlogi svetovalca individualizirana pomoč
- neposreden odnos do učne vsebine
- motivacija učencev
- usposobljenost učencev
- starost učencev

Strategije pouka (didaktični sistem)

So ciljno, problemsko, vsebinsko in procesno sklenjene didaktične celote, sestavljene iz sestavin, ki so med seboj povezane po svojih značilnostih in did. zakonitostih.

Sistemi se med seboj razlikujejo po:

- izboru in oblikovanju učne vsebine
- uporabi did. sredstev
- metodoloških pristopih
- organizacijskih značilnostih (timski pouk)

Za delovanje did. sistemov morajo biti izpolnjeni pogoji:

- konceptualna usmerjenost šole
- organizacijske zmožnosti
- materialni pogoji
- primerno število učencev
- ustrezno izobraženi in ustvarjalni učitelji
- zagotovljena strokovna in tehnična pomoč
- ustrezno vodenje šole

1. ODKRIVAJOČI POUK (odkrivajoče učenje)

- Sicer bolj didaktični koncept, načelo, ki naj usmerja vse strategije pouka
- Učenci spoznavajo bistvene dejavnike neke učne situacije v njihovi razvojnosti, dialektičnosti – globlje razumevanje

- Pri učencih – motiviranost, samoaktivnost, koncentracija, vztrajnost, samozaupanje
- Zahteven, zlasti za šibkejše učence, zato je večkrat potrebno vodeno odkrivajoče učenje

2. RAZISKOVALNI POUK

- Posebna strategija znanstvenega spoznavanja
- V pouk vnašamo elemente znanstvenega dela (npr. iskanje po virih, postaviti hipotezo, predpostavko)
- Namenjeno močnejšim učencem
- Namen – odkrivanje novega, uvajanje v metode in tehnike raziskovalnega, znanstvenega in organizacijskega mišljenja
- Pri učencih vzpodbuja različne možnosti mišljenja, doživljanja, vrednotenja..

3. PROJEKTNI POUK

- Sestavni del raziskovalnega pouka
- Učenci uresničijo neko zaokroženo, običajno interdisciplinarno učno temo, imenovano projekt
- Gre za povezovanje več učnih predmetov, več učiteljev
- Daje številne možnosti za medsebojno spoznavanje in socialno učenje
- Večkrat zunaj rednega pouka

Faze projektne učnega dela:

1. INICIATIVA

Razpravljanje in izmenjavanje predlogov udeležencev o pobudi.

- predlogi so lahko tudi nešolske vsebine
 - pomembno je vzdušje, spontanost (dosežena z različnimi pripomočki in vajami)
- izdelki – projektna skica

2. SKICIRANJE

Priprava osnutka dela – projektna skica

- izdelava pravil
- izražanje interesov, pričakovanj, zamisli

3. NAČRTOVANJE

Skupno razvijanje delovnega področja

- razdelitev nalog med člani
- določitev načina dela
- spodbujanje oblik dela

Možen je konec projekta

4. IZVAJANJE

Potek dejavnosti na delovnem področju – izvedba projekta

- glavnina celostnega dela
- dejavnost se lahko izvaja posamično, v paru, v skupini

Možen konec projekta

5. SKLEPNI DEL

- zavestni konec projekta
- povrnitev k začetni iniciativi
- iztek

Med potekom vrinjene medetape:

Usklajevalna

- ima povezovalno funkcijo
- prekinitvev dela

Usmerjevalna

- razdelava problemov
- vzgojni pomen
- razrešitev konfliktov

Tipi projektnega dela:

☐ projekt konstruktivnega tipa	izdelava →	izdelek
☐ projekt usvajanja in vrednotenja	vrednotenje →	dogodka
☐ problemski projekt	reševanje →	problema
☐ projekt tipa učenja	usvajanje →	znanja

Temeljne značilnosti projektnega dela/pouka:

- usmerjenost k kompleksnejšim učnim temam
- učne teme so zajete iz življenjske situacije, iz vsakodnevnega življenja, za učence imajo lahko določen praktičen pomen
- temelji na izkustvenem učenju učencev, učenci ob učiteljevi pomoči prihajajo do spoznanj preko lastnega doživetja in lastnih čutil

4. PROBLEMSKI POUK

- Podoben raziskovalnemu
- Osredotočen je na probleme, ki so lahko fiktivni, teoretični, praktični
- Vselej potrebna problemska situacija, ki zahteva intelektualno napetost, koncentracijo, rešitev hipoteze...
- Ustvarjalno mišljenje, divergentnost, kritičnost...

5. RAVNANJSKO ALI DELOVNO USMERJENI POUK

- Pojavi se v okviru delovne šole
- Temelji na celostnem povezovanju, glave, rok in srca
- Rezultati niso le teoretično vedenje, marveč tudi vrednote in praktično uporabno znanjepomembna vzgojna in socialna funkcija
- Obsega: dramatizacije, filmanje, organiziranje prireditev, izdelovanje modelov, delovanje na glasbenem področju, v knjižnici, računalniškem centru...
- Ne omejuje se le na »proizvodno« delo v šolski delavnici, vrtu...

6. IZKUSTVENO USMERJENI POUK

- Pomembno vrednost so mu dajali didaktiki, ki so izhajali iz empirizma, senzualizma, pa tudi racionalisti
- Herbart je poudarjal, da pride človek do znanja preko izkušenj, šola pa jih mora pomočjo razuma dvigati na višjo raven
- Izkustvo simbolizira neko predhodno delovanje in njegov pomen – ni le praktična rutina, temveč ozaveščena in kritična podloga učenja
- Ločimo neposredno in posredno izkustvo
- Nujne so pestre, čimbolj življenjske učne situacije

7. PROGRAMIRANI POUK

- Oblika samostojnega individualnega učenja, ki ga usmerja vnaprej pripravljeni program z vgrajenimi učnimi navodili
- Program je lahko sestavljen linearno (enak za vse učence) ali razvejano (dodatne informacije – diferencirano učenje)
- V praksi se je skromno uveljavil, vplival je na operativno zapisovanje učnih ciljev, logično razčlenjevanje učnih tem, večjo individualizacijo, samostojno učenje, učno motivacijo
- Uporabljamo ga lahko pri temah, ki ne dopuščajo različne interpretacije, kjer lahko posežamo kooperacijo med učenci in učitelji, potrebno je strogo vodenje, prisotni so šibki socialni odnosi
- Je podlaga pouku s pomočjo računalnika

Nastal je iz potrebe po:

- natančni opredelitvi tistega, kar naj bi se učili
- določanju aktivnosti, ki bi zagotovile uspeh in priskrbele sredstva zanj

Ustvarja lahko ugodno psihološko klimo za pridobivanje znanja, za nadzor in potek učenja ter za razvoj človekovih sposobnosti. Na njegov razvoj so vplivala spoznanja iz psihologije učenja, logike in kibernetike. Omogoča individualno delo.

8. TIMSKI POUK

Značilen je za timski did. sistem. Dva ali več učiteljev izvaja VIP z eno ali več skupin učencev na enem ali več predmetnih področjih. Izvajalci timskega pouka sodelujejo v celotnem procesu!

- skupaj načrtujejo
- se pripravljajo
- sodelujejo v izvajanju, analizi, vrednotenju
- vrednotenje dosežkov

Vrste timskega sistema:

- koordiniran:**
rahlejša oblika timskega pouka, en učitelj koordinira delo vseh učiteljev v nekem razredu
- asociiran:**
je notranje bolj povezana celota, učitelji celoten proces od načrtovanja do vrednotenja izvajajo skupaj in so odgovorni za celoten proces

TIM je socialna skupina v kateri poteka bogato psihosocialno dogajanje, ki oblikuje vzdušje znotraj tima in vpliva na doseganje ciljev.

Pri tem je pomembno:

- osebno in medosebno zaznavanje članov tima
- verbalna in neverbalna komunikacija ter usklajenost med njima
- zaznavanje problemov
- dinamika dela in doživljanje znotraj dela

Tim je lahko strukturiran:

- HORIZONTALNO: tvorijo ga člani različnih predmetnih področij in imajo enake pristojnosti; vodja koordinira delo
- VERTIKALNO: člani izvajajo dela različnih zahtevnosti, tim je hierarhično strukturiran

Timsko delo – sodelovalni etos

Timsko delo obsega:

- Timsko načrtovanje
- Timsko poučevanje
- Evalvacijo (doseganje učnih ciljev, dogajanje v timu)

Spretnosti timskega dela:

V timu se lahko oblikujejo 4 osnovni sklopi spretnosti (Krueger):

- KONSTRUKTIVNA KRITIČNOST**: kritično, sproščeno smiselno izražanje nestrinjanja, učenja iz napak
- PODPORA, SPREMLJANJE, SPODBUJANJE** dela drugih članov, pomoč drugih pri izražanju in uresničevanju njihovih idej
- SKLEPANJE KOMPROMISOV**, prilagajanje, upoštevanje in uresničevanje skupnih odgovorov
- LASTNA AKTIVNOST V TIMU**: zastopanje osebnega mnenja, izražanje zamisli,...

Pogoji za oblikovanje timskega pouka:

- izobraževalno – ciljna usmerjenost
- celostno problemsko strukturirana vsebina
- koncentracija pouka (idejna, stvarna,...)
- pregledna struktura vsebine in procesa
- kooperativna komunikacija med subjekti procesa
- dobro organiziran tim
- prilagodljiva organizacija
- temeljita priprava
- ustrezno did. polje
- ustrezna did. sredstva in mediji

S timskim did. sistemom naj bi odpravili ali zmanjšali:

- razdrobljenost učne vsebine pri pouku
- enostranost in razdrobljenost ciljev pouka
- togo organizacijo pouka
- predmetni separatizem in slabo sodelovanje med učitelji
- pomanjkljivo in površinsko obravnavo nekaterih vsebin ali njenih delov
- slabo prilagojenost pouka učencem

Značilnosti dobrega tima:

- delovno vzdušje, diskusija o nalogah in delovanju tima
- diskusija se nanaša na problematiko dela
- člani tima se med seboj poslušajo, kritizirajo, iščejo najboljše rešitve
- usklajujejo različne poglede
- zaželjena je kritika, vendar ne osebni spopadi

Člani tima morajo:

- biti strokovnjaki na svojem predmetnem področju
- verjeti oz. biti prepričani v vrednost timskega dela
- zaupati v sebe in svoje delo
- biti pripravljeni: sodelovati, sprejemati mnenja drugih, izražati svoje poglede, razumeti svoje probleme in probleme drugih, težave reševati med delom

PREDNOSTI timskega dela:

- člani tima se med seboj dopolnjujejo v znanju, sposobnostih in spretnostih

- učenci so deležni različnih stikov in pristopov poučevanja
- pouk je individualiziran in notranje diferenciran
- izvaja se lahko več dejavnosti hkrati
- timsko načrtovanje več idej pouk je bolj zanimiv, dinamičen, kvaliteten
- v timu medsebojna podpora, čustvena sprejetost oblikovanje poklicne identitete

TEŽAVE timskega dela:

- organizacijske ovire: prostorski, kadrovske pogoji, struktura učne ure, razporeditev dela,...
- nejasno definirane vloge: medosebno zaznavanje, medosebna pričakovanja,...
- komunikacijske ovire: napačna razumljiva verbalna ali neverbalna komunikacija
- medosebne ovire: razlike v interesih, stališčih, stopnji izobraževanja odkrit pogovor, zrelo soočenje, obojestransko tolerantnost

9. INTEGRIRANI (CELOSTNI) POUK

- Vpliva na aktivnost učenca in išče koncentracijska središča
- Pedagoško didaktičen namen
- Analizira učne vsebine (kar sodi skupaj, poučujemo skupaj)
- Aktivnost učencev, doživetja

Opredelitev koncentracije

Koncentracija v pouku je tisti način poučevanja, pri katerem se mnogotere različne učne tvarine tako med seboj zvežejo, da se sorodne tvarine med seboj združijo in da se vsa tvarina združi v edinstvi učenčeve zavednosti.

Celostni pouk vpliva na zadovoljevanje naslednjih otrokovih potreb:

- psiholoških: celovitost, doživljajskost, konkretna stopnja razmišljanja
- fizioloških: gibanje, druženje z vrstniki
- po varnosti: priznanja, uspešnosti
- po pripadnosti in ljubezni: optimističen pristop
- po samospoštovanju: zaupanje v otroka
- po samoaktualizaciji

Celostni pouk ponuja v nasprotju s tradicionalnim načinom dela prednosti:

- lastna otrokova aktivnost
- delovoljnost
- samostojnost
- sproščenost pri delu
- razvijanje otrokove ustvarjalnosti, kritičnosti, vztrajnost pri delu
- navajanje na racionalno izrabo časa
- razvijanje demokratičnih odnosov
- navajanje učencev na raziskovalno delo, na iskanje in dopolnjevanje iz različnih virov

Značilnosti celostnega pouka

- učencem posreduje nerazčlenjene celosti
- vse potrebne vednosti in znanja so zajeta v okvir življenjskega izseka in se izmenjavajo po učiteljevih preudarkih – ne običajni urnik, temveč racionalne meje učnih predmetov
- je na svojstven način načrtan
- temelji na načelih razvojne in domačijske bližine

- posreduje množico vtisov, ki izzivajo učence k mnogovrstnemu izražanju, omogoča pa doživljanje in težnjo po ustvarjanju
- življenjske izseke obravnava različno dolgo
- primeren za elementarno stopnjo OŠ

Načrtovanje in priprava vzgojno-izobraževalnega procesa

Pri načrtovanju gre torej za artikulacijo VIP-a od globalne do neposredne ravni, gre torej za oblikovanje v strukturnem smislu.

Govorimo o:

- MAKROARTIKULACIJI (globalno načrtovanje in priprava)**
Priprava in načrtovanje celotnega VIP-a, na tej ravni govorimo tudi o nastajanju programa, kurikla, ...
- MIKROARTIKULACIJAI (operativno načrtovanju in priprava)**
Ta se nanaša na najmanjše sestavne dele VIP-a, gre za oblikovanje širših did. celot in did. enot
- KURIKULUMU**
Tek, tekma, potek, dirkalni, bojni voz (Bradač, 1990)

Pogosto uporabljamo "curriculum vitae"- potek življenja, kratek življenjepis, ki se prilaga k prošnjam (Verbinc, 1976).

O **kurikulumu** v današnjem pomenu besede v 18. st. (učni načrt), ko so državne oblasti dale smernice za učno vsebino, predpisale učbenike in učiteljsko izobrazbo ter ustanovili inšpekcijsko službo. Nato pojem izgine iz pedagoške rabe in se ponovno pojavi v začetku 20. st.

Predmetnik je šolski dokument, v katerem se v obliki tabele predpišejo:

- Učni predmeti, ki se poučujejo
- Vrstni red poučevanja teh predmetov po azredih
- Število ur na teden za posamezni učni predmet

UČNI NAČRT je šolsko-upravni dokument, ki skupaj s predmetnikom določa:

- vzg.-izobr. profil šole
- splošne učne cilje
- predpisuje učne predmete, njihove cilje, obseg in globino vsebine
- predvidi sistematično razvrstitev učnih vsebin (Strmčnik, 2001)

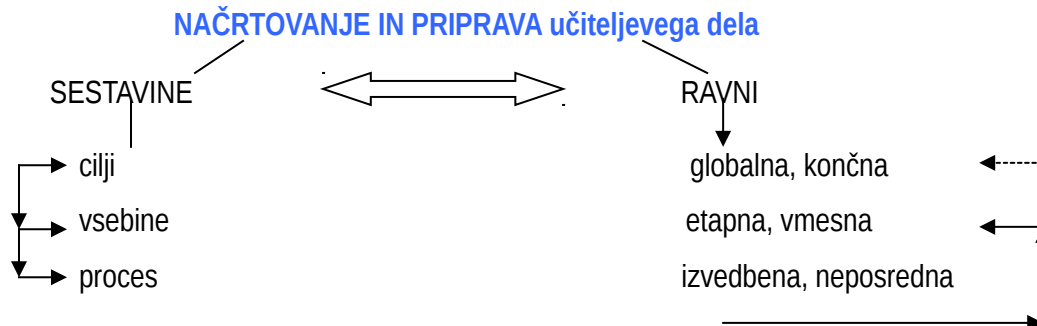
Pod vplivom kurikularnih zahtev so učnemu načrtu dodane:

- različne metodične sugestije
- časovna orientacija za obravnavo učnih tem, različno did. gradivo za utrjevanje, preverjanje, ocenjevanje
- učni in priročniški viri za učence in učitelje (Strmčnik, 2001)

Razredno predmetni časovni sistem:

- z njim se realizira predmetnik
- prvič ga opiše Komensky (racionalizacija organizacije pouka, demokratizacija izobraževanja, pogoji za množično izobraževanje)

- učna vsebina je razdeljena po predmetih (predmetni sistem), učenci približno iste starosti so deljeni po razredih (razredni sistem), pouk se odvija po učnih urah (časovno – urni sistem)
- v Evropi uveden konec 18.stoletja
- je ekonomičen, pogosto kritiziran, različni poskusi z namenom omejiti njegove pomanjkljivosti
- slaba lastnost: pouk je prilagojen povprečnemu učencu

Ravni načrtovanja učiteljevega dela:

1. Učiteljevo načrtovanje in priprava na **globalni ravni** obsega:
 - proučevanje, periodizacijo in operativizacijo ciljev
 - analizo, aktualizacijo in členitev vsebine
 - spoznavanje učencev
 - spoznavanje neposrednih in posrednih okoliščin
 - oblikovanje splošnih did. odločitev
 - organizacijo izvajanja procesa
2. **Etapno načrtovanje** in pripravo lahko predstavimo kot vmesno raven med globalno končno in neposredno izvedbeno ravno. Težišče načrtovanja in priprave se na tej ravni prenese na širše did. celote, ki jih imenujemo did. sklopi. Did. sklop opredeljujemo kot zaokroženo, logično sklenjen širšo did. celoto, ki jo oblikujemo za uresničevanje etapnih ciljev.
 Etapno načrtovanje pomembno upošteva globalno in zajema naslednje komponente in vidike:
 - načrtovanje in priprava ciljev (globalne cilje razčlenimo na etapne)
 - načrtovanje in priprava vsebine
3. Načrtovanje in priprava VIP-a na **neposredni – izvedbeni ravni**. Gre za pripravo posameznih did. enot. Did. enota nam pomeni vsebinsko in časovno zaokroženo celoto, v kateri uresničujemo posamezne operativne cilje.
 Preden začne učitelj s strukturiranjem did. enote, mora proučiti naslednje pomembne vidike:
 - psihološkega (psih. značilnosti učencev, motivacija)
 - vidik ciljev (kaj je cilj did. enote)
 - vidik vsebine (obseg, globina vsebine, njena sporočilnost)
 - vidik učitelja (učitelj je kreator, njegove afinitete)

MIKROARTIKULACIJA

- Izobraževalni program: celotno konkretno izobraževanje oz. šolanje
- Podrobni učni načrt: posamezni razredi, eno šolsko leto
- Didaktični sklopi: sklenjeni širši deli uč. načrta
- Didaktične enote: ura pouka

Načrtovanje in priprava vzg.-izob. Procesa na neposredni izvedbeni ravni:

Gre za pripravo didaktičnih enot.

Didaktična enota nam pomeni vsebinsko in časovno zaokroženo celoto, v kateri uresničujemo postavljene operativne cilje.

Preden začne učitelj s strukturiranjem didaktične enote mora proučiti naslednje pomembne vidike:

- PSIHOLOŠKEGA (psih. značilnosti učencev, motivacija...)
- VIDIK CILJEV (kaj je cilj didaktične enote)
- VIDIK VSEBINE (obseg, globina vsebine, njena sporočilnost)
- VIDIK UČITELJA (učitelj je kreator)

Didaktična enota (učna ura) naj vsebuje naslednje elemente:

- 1) **uvod** – kratek in učinkovit, namen je usmerjati učence k predvidenemu delu; napoved cilja je kratek korak ob zaključku uvoda
- 2) **osrednji del** pomeni obravnavo nove učne vsebine (obdelava, posredovanje informacij, usmerjanje k rabi virov), preverjanje, utrjevanje
- 3) **verifikacija** ima povratne učinke, kaj se je v procesu dogajalo, pomembno vlogo ima ocenjevanje znanja
- 4) **sklep** – učitelj poveže misli, jih uredi, zaključi uro, povzame, pove kaj sledi; sklep naj bo kratek

UVODNA STOPNJA UČNEGA PROCESA

- seznanjanje učencev kaj, zakaj in kako se bomo učili
- poznavanje smisla (motivacija!)
- ponovitev – uzaveščanje (obujanje) predznanja (izpopolnjevanje); preverjanje domačih nalog
- motiviranje
- samozaupanje učencev, premagovanje predsodkov, včasih tudi presenečenja

Učitelj naj učne cilje strukturira kot sistem praktičnih učnih nalog čim bolj problemske, povezane z izkušnjami učencev.

OSREDNJI DEL

Obravnavanje nove učne vsebine ter razvijanje sposobnosti in spretnosti. Temeljne naloge so: informiranje, formiranje (oblikovanje) in vzgajanje.

1. **procesno motiviranje**: uvodno se preoblikuje v procesno, poudarjanje bistvenega in težiščnega v učni vsebini, sodelovanje učencev (vprašanja!): zadovoljstvo
2. **informiranje in formiranje**: miselni razvoj učencev od neaktivne ikonične do simbolne ravni
Spoznavanje je lahko:
 - induktivno (mlajši učenci; od posebnosti do splošnosti)
 - deduktivno (starejši učenci; iz splošnosti do posebnosti)

Pomemben je:

 - poudarjen govor (razlikovanje med pojmi)
 - končen povzetek
 - formulacija bistva (razvojna stopnja)
3. **preverjanje** – matičnost preverjanja je predvsem v pridobivanju vedenja in znanja ter v razvijanju sposobnosti in spretnosti

Strategije načrtovanja

Kaj je pomembna izhodiščna točka pri načrtovanju:

- učna vsebina

- učni cilji
- koncept področja – predmeta
- učne metode
- učni stili
- proces izvajanja pouka

a) **UČNO – SNOVNA strategija načrtovanja**

Kaj proučevati, pomemben izbor vsebine v okviru predmeta (znanstvena disciplina !)

b) **UČNO – CILJNA strategija**

Določiti je potrebno učne cilje, ki naj bodo jasno izraženi, izhajajo naj iz študija učencev in družbenega okolja, učenci naj bodo aktivni, učne izkušnje naj bodo prijetne in različne, dosežki

c) **KONCEPTUALNO USMERJENO načrtovanje**

Izhodišče je nek koncept, blizu učno – snovni strategiji, zahteva interdisciplinarnost, ustreza najspodobnejšim učencem

d) **PROBLEMSKO ORIENTIRANO načrtovanje**

Kako poučevati, učiteljeva izbira problema, aktivnost učencev

e) **UČNO-STILNO ORIENTIRANO načrtovanje**

Problemsko orientirano, različni učni stili (opazovanje, predstavljanje hipotez, interpretiranje) in njihov razvoj. Kaj vedeti – kako vedeti?

f) **PROCESNO-RAZVOJNA strategija načrtovanja**

Pomemben proces, razvoj učenca, razumevanje – ne le pridobivanje znanja

V načrtovanju in pripravi VIP-a se prepletajo naslednje učiteljeve aktivnosti:

b) Preučevanje (analiza):

- sestavin (ciljev, vsebine, did. okolja)
- subjektov (učencev in drugih izvajalcev)
- okoliščin

c) Opredeljevanje (določanje) položajev in vlog subjektov ter drugih sestavin procesa

d) Predvidevanje dogajanja: razmerja med konstitutivnimi sestavinami, aktivnost subjektov, did. komunikacija in interakcija, organizacijske oblike in potek procesa

Utrjevanje vednosti in znanja

Namen:

- trajnost naučenega
- izpopolnitvena, izrazna, aplikativna vrednost

Utrjevanje pomeni podaljševanje oblikovanja pojmov in drugih posplošitev (gre za nadaljnje poglobljanje, dopolnjevanje, preizkušanje) – velja predvsem za vednosti.

Utrjevanje poteka v šoli in doma (gre za individualni stil učenca in individualni ritem).

Uspešnost utrjevanja je odvisna od:

- točnosti zaznav
- razumevanja učne vsebine in njene povezanosti s predznanjem

- motiviranosti in aktivnosti učencev
- časovnega in metodičnega poteka

K utrjevanju sodi:

a) ponavljanje

- namen je da si skušamo čimbolj zapomniti to, kar smo se naučili
- pomeni priklic v zavest in utrjevanje fizioloških sledi (engrami) v korteksu možganov
- verbalne učne vsebine (vednosti)

b) urjenje, motorično ponavljanje, vadenje

- razvijajo se spretnosti, sposobnosti razvijajo se navade kot močno avtomatizirane dejavnosti, ki nastanejo s pogostim, vse manj zavestnim ponavljanjem

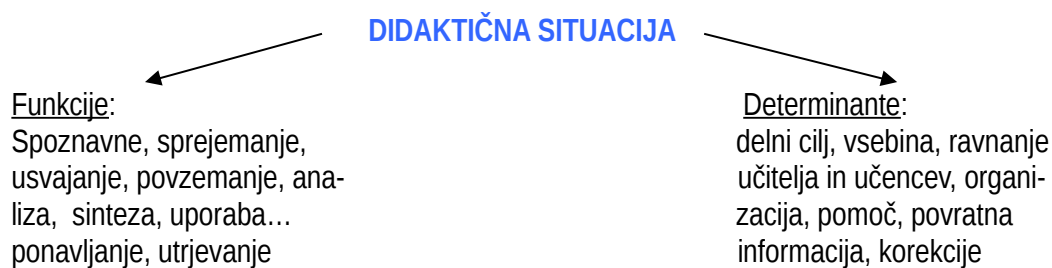
c) praktična raba

Ocenjevanje

= samostojna stopnja učnega procesa z lastno specifično didaktično funkcijo

- ni niti preverjanje niti utrjevanje, čeprav je po svoje tudi preverjanje in utrjevanje.

Ocenjevanje je dopustno, ko sta izpolnjena 2 predhodna pogoja: preverjanje in utrjevanje.

Sestavine priprave didaktične enote:

(splošni evidenčni podatki)

šola:

razred:

predmet:

datum:

učitelj:

(did. pomembne sestavine)

1. 1. Naslov didaktičnega sklopa:
2. Cilj did. sklopa:
2. 1. Naslov did. enote:
2. Cilj did. enote:
3. Vsebina did. enote:
4. Metode in oblike:
5. Didaktična sredstva:

(strukturne enote)

1. Uvod
Napoved cilja/namena
2. Osrednji del
3. Verzifikacija
4. Sklep
Opombe (dopolnitve, spremembe, zapis did. analize)

Ponavljanje v vzgojno-izobraževalnem procesu

Ponavljanje je aktivnost, ki je usmerjena k zadrževanju, ohranjanju in izboljševanju usvojenega znanja, spretnosti in navad. Pomembno je za razvoj sposobnosti.

Glede na sodelovanje učiteljev in učencev je ponavljanje:

- interakcijsko**: učenci ponavljajo pod učiteljevim vodstvom oz. skupaj z učiteljem, poteka lahko tudi med obravnavanjem nove snovi
- koakcijsko** = ponavljanje v dvojicah: učenec – učitelj, učenec – učenec
- avtoakcijsko** = samostojno delo učencev v šoli in doma

Ponavljanje glede na to, kdaj se v VIP-u pojavlja:

- ponavljanje**: prepleta se z obravnavo nove snovi, je sprotno, procesno. Namenjeno je sprotnemu zadrževanju novosti, sistematiziranju in povezovanju novega znanja
- nadaljnje ponavljanje** = stalno ponavljanje pri pouku oz. ko je le dana možnost; lahko je notranje ali zunanje

Po namenu je ponavljanje:

- uvodno**: v začetku VIP-a ali v začetku did. enote, ko je to smiselno in potrebno zaradi obravnave nove uče snovi. Namenjeno je oživiljanju povezav med predhodnim in naslednjim znanjem.
- informativno**: namenjeno ugotavljanju znanja učencev, zato da učitelj lažje in boljše prilagodi nadaljni potek procesa učenčevim značilnostim. Priporočljivo je v začetku VIP-a.
- dopolnjevalno/dopolnilno**: učenci dopolnijo, izpopolnijo znanje, odpravijo praznine, pomanjkljivosti, razjasnijo nejasnosti, odpravijo težave v razumevanju. Temu lahko sledi preverjanje znanja.
- delno**: zajema le nekatere dele vsebin ali dejavnosti. Predvsem tiste, ki so jih učenci slabše dojeli in usvojili.
- tematsko**: zajema le nekatere dele vsebin, ki jih je potrebno osvežiti in poglobiti. Je podlaga usvajanja nove snovi
- globalno**: je ponavljanje celotne vsebine z namenom, da usvojijo učenci celoto in si oblikujejo globalno predstavo
- problemsko**: namenjeno razumevanju, poglobljanju in utrjevanju znanja
- rekapitulativno**: ponavljanje od začetka do konca neke širše celote. Namenjeno je sistematiziranju znanja, oblikovanju pregleda nad znanjem, oblikovanju lastnih predstav, ločevanju bistva od nebistva, spoznanju logične strukture vsebine
- inverzivno**: ponavljanje od konca proti začetku

- **konverzacijsko**: ponavljanje po določenih vidikih. Ponavljanje ne poteka vedno po istem zaporedju kot je nanizana vsebina v učbeniku. To ponavljanje je lahko ustvarjalno, ker bogati lastno znanje

Organizacijske oblike ponavljanja:

- frontalno (kolektivno) – ponavlja cel razred
- skupinsko - poteka v manjših skupinah
- individualno – ponavlja vsak sam, sam zase

Vadenje

Vadenje je sistematičen in organiziran proces pri pouku. Preden začnejo učenci z vajo, je potrebno vse pripraviti in učence o tem poučiti. Ko so učenci spoznali neko dejanje, preidejo k samostojnem vadenju.

Vadenje je lahko:

- **ZAČETNO, UVODNO**: učenci samostojno izvajajo dejanje na podlagi dobljenega vzorca. Pomembna je pravilnost izvajanja, obvladovanje strukture dejanja. Hitrost ni pomembna.
- **OSNOVNO, TEMELJNO**: gre za kontinuirano ponavljanje. Pojavljajo se kvalitativne spremembe (hitrost, natančnost, racionalnost). To vadenje pripelje do pridobitve spretnosti.
- **ZAKLJUČNO, DOPOLNILNO**: namen je, da se spretnosti avtomatizirajo □ navade.

Razlika med vadenjem in ponavljanjem:

- najprej ponavljaš, potem pa vadiš!!

Preverjanje znanja in ocenjevanje

Preverjanje znanja je proces, s katerim ugotavljamo ali je usvojeno znanje postalo trajna sestavina učenčevega spomina. Je sestavni del poučevanja in učenja.

Temelji na obnavljanju pojmov, njihovih zvez in povezav, ki se jih je učenec naučil. Učenci dobijo povratno informacijo o svojem delu.

Preverjanje je:

- **procesno** □ neprestana povratna informacija med samo obravnavo učne vsebine. Usmerjeno na potek učenja, na delne učinke. Je pomembno. (tu gre za posameznosti)
- **finalno** □ konec obravnave, sklepne rezultate, organsko celoto. Ali so učenci razumeli učno temo ali sposobnost kot celoto? (tu gre za pregled nad celoto)

Ocenjevanje je merjenje znanja, spretnosti, navad, sposobnosti in prizadevanj učencev. Merjenje opravljamo s posebnimi oblikami (ustno, pisno) in sredstvi, ter z dogovorjenimi znaki (ocene).

Namen ocenjevanja:

- informativnost □ prehod iz razreda v razred
- selektivnost □ ocena omogoča prehod iz OŠ v SŠ in na univerzo
- represivnost □ kakšna je upravičenost strahu, listanje po redovalnici
- pedagoški in motivacijski □ učenci si želijo priznanj, pozitivne ocene

Pri načrtovanju in pripravi ocenjevanja se moramo povprašati:

- zakaj in čemu? (vzrok in namen)
- kaj? (vsebina, objekt)

- kdaj? (faza procesa, čas, datum)
- koga? (dogovor, napoved učencem)
- kako? (vrsta – pisno, ustno, praktično)
- kriteriji za vrednotenje in oblikovanje ocen (koliko točk za pozitivno)

Ocena naj bo:

- adekvatna dosežku
- povratna informacija učencem, staršem
- stimulacija
- pomoč (če dobiš npr. 1, moraš še kaj storiti)
- inštrukcija (napotek)

V praksi poznamo 3 načine preverjanja in ocenjevanja:

1) **USTNO** = najstarejši način, učitelj postavlja vprašanja, učenec odgovarja.

Nanj vpliva:

- odnos učitelj – učenec (antipatija, simpatičnost učitelju)
- miselni in drugi vzorci učitelja (dobesedna reprodukcija)
- sistem znakov učitelja (geste, prikimavanje)
- različne verbalne sposobnosti, besedni zaklad in spomin (socialno okolje, spol učenca)
- učenčeva spretnost spreminjanja vprašanja (učitelj postavi vprašanje, učenec ne zna in odgovarja na nekaj drugega)

2) **PISNO**: odlikuje ga večja resnost, vsak pisni izdelek je dokumentacija. Učenci dobijo ista in enako težka vprašanja, ni obremenjeno z odnosom učenec – učitelj, je ekonomično. Oblike pisnega preverjanja:

- kontrolna naloga: oblika objektiviziranega načina preverjanja znanja. Zajema krajši obseg in globino snovi, omogoča hiter in objektivni način pridobitve ocene
- šolska naloga = za preverjanje širšega segmenta predelane učne snovi. Po obsegu in težavnosti enaka za vse učence
- testi znanja: gre za preverjanje obsega učne snovi, globina je sorazmerno nizka. Potrebne so merske karakteristike: objektivnost, občutljivost, zanesljivost, veljavnost, ekonomičnost. Zgrajeni so iz več vrst nalog.

pri vsaki nalogi moramo natančno zapisati, kaj zahtevamo od učenca, postavimo tudi kriterije

3) **PRAKTIČNO**: učenci pretvorijo teoretično znanje v operativno znanje oz. ga preverijo na praktičen način – z delom

Napake pri ocenjevanju:

- splošne: osebna enačba (pretirana strogost, blagost), halo efekt, prilagajanje kriterijev
- specifične: inflacijsko, disciplinsko ocenjevanje
- anomalija: izhajajo iz materialnih in socialnih razmer učiteljevega dela in vplivajo na socialno klimo v razredu (anarhija v razredu)

Delo v kombiniranem oddelku

Kombiniran oddenek = oddenek, ki ga sestavljajo 2 ali več razreda – poučuje pa 1 učitelj.

Razlogi:

- manj prebivalcev v vaškem okolju
- zmanjšana nataliteta

Organizacija dela:

- zunanja (druženje razredov) – katere razrede družiti? (1+2, 3+4 ali 1+3...)
- notranja (didaktično-metodično vprašanje) – odvisna je od:
 - učitelja
 - njegove did. kulture
 - pristopa k delu
 - strokovnega znanja

Uspeh dela je v takem oddelku odvisen od:

- učinkovite rabe časa
- učiteljevega odnosa do dela
- navajanja učencev na učinkovito učenje in samostojno delo

Urniki

Je pomemben šolski dokument, s katerim se uravnava življenje in delo v šoli. Z njim se določa:

- pravilno izmenjavanje učnih predmetov v šolskem delovnem dnevu in tednu
- uravnava začetek in konec pouka v posameznem oddelku vsak dan
- čas skupnega dela in skupnih odmorov v šoli
- izmenjavanje predmetov in predmetnih učiteljev
- dopolnilni in dodatni pouk
- različna opravila učencev mimo pouka

Predmeti v urniku so lahko razvrščeni:

- sistematično: med istimi predmeti v tednu so enaki časovni presledki
- asimetrično: isti predmeti se koncentrirajo v zaporednih dnevih